

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Netradiční hudební nástroje a jejich využití
v mateřské škole pro rozvoj rytmického
cítění dětí předškolního věku

Vypracovala: Gabriela Vaňková

Vedoucí práce: Mgr. Petra Waldaufová

České Budějovice, 2020

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Gabriela Vaňková

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí práce paní Mgr. Petře Waldaufové za cenné rady, ochotu, trpělivost a především čas, který mi věnovala při tvorbě bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat paní učitelce Mgr. Anně Suchanové za přínosnou inspiraci a pomoc při zpracování poznatků k praktické části.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se věnuje tématu Netradiční hudební nástroje a jejich využití v mateřské škole pro rozvoj rytmického citění dětí předškolního věku.

V teoretické části se práce zaměřuje na současné pojetí hudebního vzdělávání vzhledem k potřebám předškolního věku a z hlediska podmínek dle Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Práce bere ohled na charakteristické vývojové zvláštnosti a rozvoj individuálních hudebních schopností a dovedností dítěte. Je zde zaznamenáno, jakým způsobem hudba ovlivňuje osobnost dítěte a jeho vývoj. Dále jsou systematizovány tradiční a netradiční dětské hudební nástroje a jsou zařazeny do kontextu Orffovy metody.

V praktické části je vytvořen program pro seznámení s hrou na netradiční hudební nástroje ověřený v praxi mateřské školy. Jsou zde zkoumány výhody a nevýhody spojené s výrobou a využitím netradičních hudebních nástrojů. Program je rozdělen do deseti lekcí podle daného témat vycházejících z TVP mateřské školy, dále je zde podrobně popsána výroba hudebního nástroje, motivace a realizace činnosti. Na závěr každé lekce je popsána reflexe s dětmi a sebereflexe učitelky.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Netradiční hudební nástroje, rytmické citění, lidová píseň, RVP PV, předškolní věk, mateřská škola

ABSTRACT

This bachelor thesis is dedicated to the topic of unusual musical instruments and their use in kindergarten for rhythmic ability development of preschool children. The aim of the theoretical part is the current view of musical education in accordance with the needs of preschool age and the terms of Framework Educational Programme for Preschool Education. The work takes into account developmental peculiarities and the development of individual musical skills and traits of children. We can also find how does music influence the personality of a child and its development as well as the systematization of unusual musical instruments for children, which are followingly classified in the context of Orff's method.

A programme for getting familiar with playing an unusual musical instruments approved in the nursery school practice is introduced in the practical part of the thesis. Another important point is the advantages and disadvantages of manufacturing and usage of unusual musical instruments. The whole of the programme is divided into ten lectures based on topics in accordance with Classroom Educational Programme for Preschool Education as well as the manufacture of an unusual musical instruments along with the motivation and the realisation of the activity. Reflection with children and self-reflection of the teacher is described at the end of each lecture.

KEYWORDS:

Unusual musical instruments, rhythmic feeling, body game, folk song, preschool age, kindergarten

OBSAH

ÚVOD	8
1 HUDEBNÍ VZDĚLÁVÁNÍ S OHLEDEM NA POTŘEBY DÍTĚTE V SOUČASNOSTI	9
2 POŽADAVKY NA DÍTĚ V RÁMCOVĚ VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU	12
2.1 <i>Dítě a jeho tělo</i>	13
2.2 <i>Dítě a jeho psychika</i>	13
2.2.1 Jazyk a řeč.....	13
2.2.2 Poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace, představivost a fantazie	14
2.2.3 Sebepojetí, city a vůle.....	14
2.3 <i>Dítě a ten druhý</i>	15
2.4 <i>Dítě a společnost</i>	15
2.5 <i>Dítě a svět</i>	16
3 CHARAKTERISTIKA VÝVOJOVÝCH ZVLÁŠTNOSTÍ PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE	17
3.1 <i>Vymezení předškolního věku</i>	17
3.2 <i>Dítě a jeho hudební vývoj</i>	19
3.3 <i>Stručný nástin hudebního vývoje osobnosti</i>	20
3.4 <i>Motorické schopnosti a dovednosti</i>	21
3.5 <i>Rozvoj hudebních schopností a dovedností</i>	22
3.5.1 Rytmické cítění (rytmická pulzace, metrum, tempo)	24
3.5.2 Sluchové vnímání.....	27
3.5.3 Rozvoj paměti	27
4 VLIV HUDBY NA OSOBNOST DÍTĚTE	29
4.1 <i>Hudební činnosti</i>	29
4.1.1 Zpěv	29
4.1.2 Hudebně pohybové činnosti.....	30
4.1.3 Instrumentální činnosti.....	31
4.1.4 Poslechové činnosti	31
4.2 <i>Tradiční a dětské hudební nástroje</i>	32
4.2.1 Orffovy hudební nástroje	34
4.2.2 Netradiční hudební nástroje	37
4.2.3 Výhody a nevýhody spojené s výrobou a využitím netradičních hudebních nástrojů	38
5 PRAKTICKÁ ČÁST	39
5.1 <i>Metodologie</i>	39

5.2	<i>Charakteristika třídy</i>	40
5.3	<i>Program na seznamování s hrou na netradiční hudební nástroje v praxi</i>	41
5.3.1	Realizace lekcí s následnou reflexí.....	41
5.4	<i>Závěrečná reflexe s ohledem na konkrétní vzdělávací postupy programu</i>	63
6	ZÁVĚR	66
7	POUŽITÉ ZDROJE	68
8	PŘÍLOHY	71

ÚVOD

Téma mé bakalářské práce „Netradiční hudební nástroje a jejich využití v mateřské škole pro rozvoj rytmického cítění dětí předškolního věku“ jsem si vybrala především proto, že se o hudební výchovu a hudební činnosti zajímám již od útlého věku. Ráda s dětmi zpívám, hraji na nástroje a tvořím, a tak mě zaujala možnost tvorby hudebně- didaktických pomůcek, které se dají s dětmi využít při hudebních činnostech. Hudební činnosti v mateřské škole prostupují všemi vzdělávacími oblastmi a jsou důležité pro všeobecný rozvoj schopností a dovedností dítěte, z tohoto důvodu je potřeba pěstovat v dětech kladný vztah k hudbě, jelikož je nenahraditelnou jednotkou, která přispívá ke zdravému životnímu stylu. Hudba zvládne nejen zlepšit náladu, ale i zvýšit sebevědomí, povzbudit, uklidnit a vede dítě k lepšímu soustředění. Dnešní moderní doba a její rychlý vývoj způsobuje negativní projevy u dětí, jako je například hyperaktivita, citové strádání, poruchy řeči aj., a proto je důležité nezapomínat na vhodnost hudebních aktivit, které přispívají redukci těchto projevů.

Cílem mé práce je popsat hudební schopnosti a dovednosti předškolních dětí, především rytmického cítění, získané při používání těchto hudebních nástrojů.

V teoretické části se věnuji současnému pojetí hudebního vzdělávání s ohledem na potřeby předškolního dítěte a na požadavky, které nám udává Rámcově vzdělávací program. Charakterizuji vývojové zvláštnosti předškolních dětí s ohledem na rozvoj hudebních schopností a dovedností, a také jakým způsobem je ovlivněna osobnost dítěte. Dále systematizuji netradiční hudební nástroje v kontextu s tradičními a dětskými hudebními nástroji. Netradiční hudební nástroje a jejich využití je inspirováno Orffovým instrumentářem a jeho metodami.

1 HUDEBNÍ VZDĚLÁVÁNÍ S OHLEDEM NA POTŘEBY DÍTĚTE V SOUČASNOSTI

Obsah RVP PV (2018) je zaměřen na rozvoj a vzdělávání jakékoliv dítě s ohledem na jeho individuální možnosti a potřeby. Z důvodu velké kapacity tříd však dochází k problému u této podmínky z rámcového programu. Není možné vnímat a reagovat na všechny postřehy dětí individuálně v takovém počtu, lze se pouze co nejvíce snažit o docílení těchto kritérií (Svobodová, 2007).

Cílem mateřské školy je tedy vytvářet vhodné podmínky pro realizaci vzdělávání. Středem zájmu jsou především děti a jejich naplňování potřeb, kterými se zabýval Maslow (2014) ve své knize O psychologii bytí rozděluje potřeby do pěti pater tzv. „pyramidy“, kde jsou patra rozdělena podle nejdůležitějších oblastí. Podle Maslowa platí, že pokud není splněno nižší patro, nemůže dojít ke splnění patra vyššího. Není-li naplněna jedna z pěti potřeb, dítě není schopno se vzdělávat a z dlouhodobého hlediska se může jednat o dítě ohrožené (Svobodová, 2010). Může dojít i k výjimkám, kdy se potřeby chovají autonomně a děti si v zápalu hry své potřeby neuvědomují (Svobodová, 2007).

Obrázek 1 – Pyramida potřeb

Zdroj: RAVENINTHEFOG. Wikipedia [online]. [cit. 26.1.2020]. dostupný na WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Maslowova_pyramida_potreb_-_cernob%C3%ADle.jpg

Dle Svobodové (2007) uspokojování potřeb úzce souvisí s prosociálním chováním. Pokud není uspokojena potřeba, prosociálnímu chování bývá zabráněno a nemůže se dále rozvíjet. Do prvního patra řadíme fyziologické potřeby, které se týkají především jídla, spánku a odpočinku, pohybu, vyměšování, hygienických potřeb, potřeby absence bolesti a sexuální potřeby. V předškolním období je potřeba pohybu nejvyšší, proto je někdy obtížné pro dítě plnit pravidlo, jako např. „ve třídě neběháme“, zde bychom měli pravidla zaměřit hlavně na bezpečnost v prostředí. Sociální vztahy a prosociálních dovedností upevňujeme především pohybovými aktivitami.

Druhým patrem je potřeba bezpečí a jistoty, které zajišťuje mateřská škola formou bezpečného prostředí. Učitelka by měla být vzorem pro dítě ve všech oblastech, především v prosociálním chování vůči ostatním dětem. Učitelka by měla být autentická, měla by vyjadřovat své pocity podle pravdy, nekřičet, ale spíše vysvětlovat, neměla by být ironická, měla by být důvěřivá a přátelská k dětem i rodičům. Hlavně by jí děti měly rozumět a chápat její reakce, proto je důležité, aby říkala to, co dělá a dělala to, co říká. Pocit bezpečí souvisí s pravidly, které by měly být ve třídě nastaveny, ale aby mohly být pravidla aplikována, je třeba dbát na určité zásady: *„Vytvářet pouze taková pravidla, která mají smysl. Vytvářet pravidla s dětmi. Spolu s pravidly hledat i přirozené důsledky, které by mohlo mít jejich dodržení. Domluvit se s dětmi na opatřeních, které nastanou pokud někdo dané pravidlo poruší. Pravidla by měla platit stejně pro děti jako pro dospělé“* (Svobodová, 2007, s. 18-19).

Třetí patro se zaměřuje na stránku citovou, a tou je potřeba lásky a sounáležitosti. Lásky není nikdy dost, zvláště pak u dětí, které mohou mít pocit, že je rodiče nemilují, avšak pravda je taková, že rodiče spíše neumí vyjadřovat své city. Paradoxně bychom měli věnovat větší pozornost a lásku dětem, které zlobí (Campbell, 1992).

Campbell (1992) zmiňuje techniky, které nám mohou pomoci při naplnění těchto potřeb, jsou to například vhodná slova, dárky, pravidla, dále oční a fyzický kontakt nebo soustředěná pozornost na jedince.

Čtvrté patro Maslowovy pyramidy se orientuje na potřebu uznání a úcty. Dítě by mělo být schopné vnímat své sociální prostředí s respektem a úctou, ale aby k tomu mohlo dospět, je nutné si vážít nejprve sebe samotného, a proto by dítě mělo nejprve

poznat samo sebe. V mateřské škole rozvíjíme tuto oblast pomocí her zaměřených na poznání, nejen sebe samého, ale i druhých. Dozvíme se tak, co koho baví, co kdo má rád, dále rozvíjíme schopnost naslouchat a vykládat o sobě i o druhých. Učitelka by měla být vzorem a komunikovat s dětmi pomocí technik efektivní komunikace (Svobodová, 2007; 2010).

K samotnému vzdělávání může tedy dojít pouze při naplnění předchozích pater z pyramidy potřeb. Poslední páté patro se zaměřuje na seberealizaci jedince, které rozvíjíme dostatečným zahrnutím materiálních a sociálních podmínek. V mateřských školách, pomocí řízených činností a vzdělávacích podnětů, rozšiřují možnosti a příležitosti k rozvoji těchto potencialit (Svobodová, 2007). Širší oblastí, než jsou vzdělávací nabídky, jsou kvality osobnosti, jako např. vnímání lásky, sympatie druhých, vlastní projevy láskyplnosti, hlubší vnímání souvislostí, schopnost být sám sebou a projevovat své pocity, nevyhýbat se otevřené budoucnosti, naplňovat své cíle, být šťastný a odpovědný sám za sebe (Helus, 2004).

Langmeier, Matějček zmiňují čtyři základní psychické potřeby, které jsou podobné potřebám biologickým, bez kterých dítě není schopno přežít. „*Potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů*“ (Matějček, 2008, s. 37). Dá se vysvětlit jako harmonie mezi množstvím podnětů, které nejsou ani nezáživné, ani příliš náročné. „*Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech*“ (Matějček, 2008, s. 37). Vyvolává v nás smysluplný pocit z námi vykonané činnosti, díky které vznikají nové zkušenosti, znalosti a praktické taktiky. Pomocí této potřeby vzniká možnost a popud k učení. „*Potřeba prvotních citových a sociálních vztahů, tj. vztahů k osobám prvotních vychovatelů*“ (Matějček, 2008, s. 37). Zásluhou této potřeby utváříme v dítěti pocit jistoty a bezpečí, díky které je schopno vnitřního urovnání jeho osobnosti. „*Potřeba identity, tj. potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty*“ (Matějček, 2008, s. 37). Pomocí které si dítě uvědomuje své vlastní já, později se ztotožňuje se svými společenskými rolami a zároveň si určí své cíle. Matějček (2008) doplňuje pátou potřebu, a to „*Potřebu otevřené budoucnosti neboli životní perspektivy*“. Tuto potřebu si dítě může naplňovat nejen v rodině, ale v mateřské škole, kdy si uvědomuje svou vlastní budoucnost a možnost jejího naplnění.

2 POŽADAVKY NA DÍTĚ V RÁMCOVĚ VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU

Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) je komplexně zaměřen na celkový rozvoj osobnosti, a to nejen z hlediska psychického, ale i fyzického. Ve vývoji psychické stránky dítěte nacházíme blízký vztah se všemi hudebními činnostmi, ať už se jedná o pěvecké a pohybové aktivity nebo hru na hudební nástroj, která napomáhá k uvolnění psychického napětí a zároveň dítě získá kladný vztah k hudbě jako takové. Součástí hudební výchovy je i poslech hudby, kdy dochází ke zklidnění dětí, zvláště pak těch hyperaktivních.

RVP PV (2018) sleduje výchovu dětí poměrně v rozsáhlém kontextu. Hlavním cílem předškolního vzdělávání je vychovat z dětí samostatného, nejen v sebeobsluze, ale i myšlení, sebevědomého, otevřeného a hlavně tolerantního člověka. Dané činnosti, které s dětmi provádíme, se stávají nástrojem k získání vyšších cílů. Tyto kompetence jsou uvedeny v rámcovém programu. Výchova je tedy proces, který probíhá po celý den, není rozdělena na jednotlivé činnosti, ale jsou na sobě navzájem závislé.

Vzdělávací obsah rozdělujeme do pěti oblastí, které na sebe navzájem působí – biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. Jelikož dochází k interakci mezi oblastmi a vztahu k dětem, dají se řadit do těchto dalších oblastí:

- 1) Biologická oblast – dítě a jeho tělo
- 2) Psychologická oblast – dítě a jeho psychika
  - a) Jazyk a řeč
  - b) Poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace, představivost a fantazie
  - c) Sebepojetí, city a vůle
- 3) Interpersonální oblast – dítě a ten druhý
- 4) Sociálně – kulturní oblast – dítě a společnost
- 5) Environmentální oblast – dítě a svět (Lišková, 2006)

Obsah hudební výchovy a RVP PV (2018) se vzájemně prolíná, a proto jsou hudební činnosti zahrnuty ve všech těchto vzdělávacích oblastech.

2.1 Dítě a jeho tělo

Zdravý vývoj jedince se prolíná celým RVP, v této oblasti však nachází určitou formu. Zájem o dítě je nejen z hlediska fyzického, ale i po stránce duševní. Konkrétně se jedná o správné držení těla, rozvoj motoriky, relaxační techniky, dechová cvičení a smyslové vnímání. Pohyb vyplavuje z lidského těla škodliviny, a to přispívá ke zdravému životnímu stylu. Hudba se vztahuje ke zdravému způsobu života již od útlého věku, působí na psychiku a somatické funkce. Dochází například ke zvýšení krevního tlaku, tepu a dechu během zrychlení tempa při poslouchání hudby, naopak při svalovém napětí je vhodné spíše poslouchat klidné skladby. Nabídka činností, které v této oblasti využíváme ke splnění daných kompetencí jsou zpěv, pohyb, poslech a hra na nástroj. Činnosti se v oblastech opakují, ale pokaždé je na ně nahlíženo z jiného úhlu. Při zpěvu vedeme děti ke správnému držení těla a vedení dechu, důležitou součástí tvoří i hlasová hygiena. Pomocí pohybových činností vedeme děti k lepší pohybové koordinaci, zdokonaluje se motorika a celkové držení těla. K dosažení cíle této oblasti využíváme hru na tělo, chůzi, běh, dětské taneční hry, pohybovou improvizaci atd. Poslech hudby má dítě uvolnit, proto je třeba využívat klidné hudební skladby. Hudební nástroje mohou být rytmické a melodické a tím kultivujeme jemnou motoriku dětí (RVP PV, 2018).

2.2 Dítě a jeho psychika

Pod tuto oblast spadají tři podoblasti:

2.2.1 Jazyk a řeč

Pro rozvoj řečových schopností a dovedností, je důležité dětem záměrně vytvářet podmínky pro zdokonalení komunikativních dovedností, a to nejen verbálních, ale i nonverbálních. Do této podoblasti spadá hra se slovy, hra na ozvěnu, hudební dialogy, rozpočítadla, zpěv, říkadla, rozbor sémantické stránky písně a říkadel, poslech hudby a verbální komunikace. Je třeba dbát na korekci artikulace, využívat artikulačně-rytmická cvičení, hru na ozvěnu, rozpočítadla, melodizaci říkadel a hudební rozhovor. Pohybem vyjadřujeme neverbální komunikaci, která se dá rozvíjet pomocí kreslení

a malování při poslechu hudební ukázky, ale i své pocity, jenž se dá spojit s pohybovou improvizací a poslechu (RVP PV, 2018).

2.2.2 Poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace, představivost a fantazie

V této podoblasti se rozvíjí veškeré kognitivní schopnosti, tzn. seznamování s novými věcmi, jevy a činnostmi, vědomé využívání všech smyslů, záměrné soustředění se na činnosti. Dítě se dále učí poznávat a pojmenovávat okolní svět, přemýšlet a vyjadřovat své myšlenky, učí se z paměti krátké texty, řešit úkoly, problémy či situace a zároveň se kreativně rozvíjet. RVP PV bere v potaz i důležitost rozvoje představivosti a fantazie, s kterou úzce souvisí zvědavost a zájem. Z hudebního hlediska se může jednat o činnosti, kdy se dítě učí nové písničky z paměti, učí se chápat jejich obsah, tyto písně kreativně doprovází na různé hudební nástroje, kdy hraje podle instrukcí a pokynů učitelky (RVP PV, 2018).

2.2.3 Sebepojetí, city a vůle

Záměrem této podoblasti je rozvoj kladného vztahu mezi dítětem a sebou samým, ať už se jedná o zdravé sebevědomí a sebedůvěru, ale také mezi dítětem a jeho prostředím, které obklopuje. Dítě by mělo mít takové schopnosti a dovednosti, jejíž zásluhou dokáže vyjádřit své pocity, dojmy a prožitky. Hudba se prožívá hlavně pocitem, který v nás vyvolá a který je buďto příjemný, či nepříjemný. Vzhledem k hudební teorii, vyvolávají durové tóniny veselý pocit, naopak mollové spíše smutek. Dalším faktorem je tempo hudby. Rychlé tempo, vyvolává radostný pocit a pomalé tempo, naopak evokuje smutek. Způsob prožívání hudby u dětí je ovlivněno nejen na jejich citovém založení, ale i na temperamentu a intelektu. Důležitá role při vnímání hudby je zastoupena stupněm vývoje, pozorností a interpretační kvalitou hudby. Rozmanité činnosti napomáhají rozvíjet estetické vnímání, prožívání, cítění a pěstujeme tím i mravní hodnoty dítěte. Aktivity směřující k tomuto okruhu jsou především zaměřené na aktivní účast při hudební produkci, návštěva hudebních koncertů, rozbor obsahu písně, hudební improvizace a hudební pohybové hry. Hlavním

cílem hudební činnosti v mateřské škole je v dětech vyvolat příjemný zážitek a naladění pomocí hudby (RVP PV, 2018).

2.3 Dítě a ten druhý

Třetí oblast RVP PV náhle směřuje svůj pohled na porozumění výchovy dítěte. V předchozích dvou oblastech je pozornost zaměřena spíše na jeho vlastní osobnost, kde svůj zájem dítě orientovalo spíše na své tělo, prožívání a psychiku, kdežto tato oblast je spíše zaměřena na vnímání svého prostředí, spolupráci s ostatními a prosazení sebe samého. Poté, co si dítě uvědomuje své tělo, smysly, jazyk, řeč, představivost a city, teprve pak se může plně soustředit na své okolí a rozvoji sociálních vazeb. Dítě se učí komunikovat s ostatními, respektovat jejich potřeby, řešit konflikty a překonávat své hranice při navazování kontaktu s ostatními. V mateřské škole bychom měli upřednostňovat činnosti, které podporují pozitivně meziosobní vztahy a vzájemnou toleranci. Obecně tedy přispíváme k rozvoji prosociálního chování. Svobodová (2007) zmiňuje, že dítě je schopné uznávat ostatní, pokud ostatní uznávají dítě. Pokud vyžadujeme po dítěti prosociální chování, my sami bychom měli být vzorem.

Hudební činnosti lze v této oblasti využít jako možnost adaptace dítěte v mateřské škole. Pomáhá dítěti nenápadnou formou vniknout do prostředí kolektivu mateřské školy. Účinky hudebních aktivit mají celkový vliv na psychiku dítěte, nejen na chování, projevy, ale i postoje. Utváří schopnost vzbudit ve třídě klima plné pohody, pomocí tvořivých aktivit a vede dítě k trpělivosti, ohleduplnosti a odpovědnosti. Výsledkem celého konání je poté kladný vztah k sobě samému i k druhým, což odpovídá záměru této oblasti (RVP PV, 2018).

2.4 Dítě a společnost

Získané schopnosti a dovednosti z předešlých oblastí napomáhají k porozumění oblasti Dítě a společnost, která klade důraz na seznámení s uznávanými společenskými, morálními a estetickými hodnotami. Hudební výchova také podporuje u dětí spolupráci, respektování pravidel a norem společenského chování. K této oblasti

zaručeně řadíme i estetický vztah ke světu, kultuře a umění. Hudební aktivity, které přispívají ke splnění veškerých záměrů z této oblasti jsou vokální, instrumentální, poslechové a pohybové. Typické pro tuto oblast je využití jednoduchého lidového doprovodu, tzv. dudácké kvinty, která se dá hrát pouze na melodické nástroje. Skupinové činnosti umožňují dítěti zaměřit plně svou aktivitu, soustředěnost i kooperaci, protože nepracují samy a tím zároveň budujeme u dětí sebedůvěru. Lidové písně a hudební tradice, jako jsou např. Velikonoce, Vánoce, masopust aj., utváří v dítěti představu o životě ve společnosti, které mají za úkol nejen lidi pobavit, ale i naučit soužití a spolupráci v menších skupinách, přispívání vztahů se sousedy atp. (RVP PV, 2018).

2.5 Dítě a svět

Závěrečná oblast, kterou řadíme do vzdělávacího obsahu, se zaměřuje na přípravu prvotní představy o okolním světě, jeho dění a jakým způsobem člověk (dítě) ovlivňuje životní prostředí. Výchovu směřujeme k odpovědnosti za své chování k přírodě, životnímu prostředí a zároveň se dítě seznamuje s problematikou ohledně ekologie. Kapitola Dítě a svět završuje podstatu celého RVP PV. Pro dítě je však chápání a vnímání celé této složitosti příliš náročné, a proto se do daného tématu vstupuje velmi povrchově a je třeba dbát zvýšené opatrnosti na rizika, které ohrožují prosperitu vzdělávacích záměrů. Činnosti v této oblasti jsou zaměřeny na seznámení s hudbou jiných etnických skupin, z nichž vychází i pohybové činnosti např. tanec přírodních národů, dále poslech úryvků hudby nebo doprovod a improvizace v čínské pentatonice (RVP PV, 2018).

3 CHARAKTERISTIKA VÝVOJOVÝCH ZVLÁŠTNOSTÍ PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE

3.1 Vymezení předškolního věku

Dle Vágnerové (2012) předškolní věk, počínaje od třetího roku života do šesti až sedmi let, je obdobím hry a přípravy na školu. Konec období závisí nejen na fyzickém věku, ale i sociální vyspělosti dítěte pro vstup do základní školy. Dítě si v tomto období začíná uvědomovat vlastní postavení ve světě a zároveň i svůj vztah ke světu. Současné potřeby dítěte i vlastní možnosti poznání mají vliv na myšlení. Představy a fantazie převyšují logické uvažování, které je spíše intuitivní a pomocí kterých vstřebávají nové informace. Dítě stále setrvává na svém úhlu pohledu, tzv. egocentrické myšlení, z důvodu pocitu jistoty a od toho se odvíjí i myšlení a komunikace. Dle Vágnerové (2012, s.177) je předškolní věk „*označován také jako období iniciativy, dítě má potřebu něco zvládnout, vytvořit a potvrdit tak svoje kvality*“. Typické pro tento věk je adaptace na nové sociální prostředí, přesah vazby k rodině a rozvoj vztahu s vrstevníky. Dítě má prostor k utváření života ve společnosti, ale zároveň musí respektovat určité zásady chování a řád.

Z hlediska vývoje poznávacích procesů hraje u předškolního dítěte největší roli jeho nejbližší okolí a pravidla, podle kterých se řídí. Dle Piageta (1996), bychom mohli tuto fázi poznávacího vývoje nazvat obdobím názorného a intuitivního myšlení. Myšlení dítěte je nelogické, nebývá správné a způsobuje jistá omezení. Předškolní věk se vyznačuje svým výběrem sdělení a osobitou formou zpracování. Jedním ze způsobů, jakým dítě nahlíží na svět je způsob centrace, kdy si dítě samo vybírá informace. Většinou dítě setrvává na jednom specifickém znaku, který se zdá velice zásadní, avšak opomíjí ostatní znaky, mnohdy důležitější. Děti nenahlíží na situaci z více úhlů. Egocentrické dítě se vyjadřuje značně subjektivně a lpí na svém názoru, na ostatní názory nebere vůbec ohled. Tento způsob projevu zkresluje názor z důvodu upřednostnění vlastních předností a postojů. Fenomenismus je další pohled na realitu, kdy má dítě jasnou představu o světě pomocí jednoho viditelného znaku. Úzce souvisí s prezentismem, dítě žije přítomností, nenahlíží do minulosti, ani do budoucnosti, a to mu dodává pocit jistoty a bezpečí.

Dítě zpracovává nová sdělení pomocí magičnosti a zkresluje si reálný svět pomocí fantazie. V tomto věku děti příliš nerozlišují realitu a představy. Morální a komunikační schopnosti zdokonaluje využitím animismu, nebo – li antropomorfismu, kdy dítě udává lidské vlastnosti zvířatům nebo neživým předmětům a tím se snaží pochopit svět. Arteficialismus znamená možnost chápání zrodu všeho kolem nás, lépe řečeno jeho konkrétních rysů. Absolutismus opět dítěti dodává pocit jistoty, a to tím, že veškeré dění či názory musí být konečné a mají zřejmou působnost. Jakákoliv změna, která proběhne v předškolním věku je pro dítě závažná, protože prožívá pocit ztráty totožnosti. Neuvědomuje si, že podstata má určitou stálost, nehledě na úpravu zevního vzhledu. Pro dítě je náročné pochopit, že vše co bylo změněno, lze vrátit do prvotního stavu. Děti v předškolním věku věří v to, co vidí a později, kolem pěti let si už začínají uvědomovat, že pokud si dospělý nasadí masku, neznamená to, že se v to proměnil, ale už ví, že se základ člověka či předmětu zachoval. S tím souvisí i představa trvalosti množiny předmětů, kdy podle uvažování dítěte větší znamená více a menší méně. Předškolní dítě typicky sleduje znaky neměnné, přítomné. Pohled dítěte bývá spíše více komplexní, děti nevěnují pozornost detailům, anebo se soustředí pouze na jeden velice výrazný rys a dále usuzují pouze podle jedné vlastnosti. Myšlení je induktivní, kdy dítě pomocí konkrétních faktů tvoří obecně platná pravidla a myšlení analogické, kdy dítě hledá podobnost a vymezuje vztahy i při tvorbě nových znalostí, avšak takové myšlení není vždy přesné. Kauzální uvažování napomáhá poznat příčinu všech spojitostí a vztahů, vede k porozumění a jejich zapamatování. Dítě interpretuje své znalosti o fungování světa pomocí jednoduchých faktů. Předškolní děti si tvoří realitu podle toho, jak ji chápou, a proto se v tomto období často setkáváme u dětí se lhaním, avšak v tomto věku přináší význam užitku pro dítě, jelikož fantazie rozvíjí citovou i rozumovou složku. Při řešení problému závisí na zkušenosti jedince. Pokud situaci nerozumí, je pravděpodobné, že dítě dojde ke špatnému řešení. Hra splňuje neverbální symbolickou funkci, pomocí níž dítě interpretuje vlastní pohled na realitu a své postoje k sobě i ke světu. Zásluhou symbolické hry je dítě schopno ventilovat realitu, která pro něj může být náročná, ale zároveň i své potřeby a přání. Tematická hra je určena pro nácvič rolí, které jej buďto v budoucnu čekají nebo se jedná o role, které by mu nebyly normálně povoleny. Paměť závisí především na biologickém zrání a rozvíjí se vzájemně s poznávacími procesy. Myšlení zjednodušuje zpracování informací a tím se lépe

uchovají. Paměť souvisí s tím, co se dítěti zdá důležité, tedy jaké má uvažování. Pro zlepšení krátkodobé a dlouhodobé paměti v předškolním věku je dobré změnit způsoby zpracování nových poznatků a brát ohled na celkové propojení. Explicitní sémantická paměť se projevuje zvětšenou kapacitou paměti a zrychlením celkového zpracování nových poznatků. K tomu došlo zásluhou dovyvinutí mozku anebo pomocí paměťových aktivit. *„Explicitní epizodická paměť slouží k zapamatování různých událostí, které jsou zpracovány jako minipříběh, jenž má svou podstatu, ale i své časové a kontextuální souvislosti“* (Vágnerová, 2012, s. 204). Je důležité dítě rozvíjet i verbálně. Hlavním vzorem pro vyjádření jsou rodiče. Možnost vybavení si dané situace, aby dítě bylo schopno vyprávět, co, kdy a jak se to stalo se vyvíjí kolem 4.-6.roku. Vzpomínky předškolních dětí avšak nebývají moc správné, z důvodu propojení skutečné události a fantazie. *„Autobiografická paměť zpracovává a uchovává osobně prožité události, jejichž společným jmenovatelem je samo dítě, a tak přispívá zároveň k vytvoření určitého pojetí vlastní osoby“* (Vágnerová, 2012, s. 206). Dítě tuto paměť začíná aplikovat v momentě, když si uvědomí, že má každý své zkušenosti, které jsou jenom jeho a mohou být úplně odlišné. Kolem čtvrtého roku se budují první vzpomínky, které mohou být stálejší, ale bývají nepřesné a v malém množství. Implicitní, nebo – li procedurální paměť se rozvíjí nepřetržitě již od útlého věku. Je to paměť bezděčná nebo nezáměrná a je používána každý den v každé situaci.

3.2 Dítě a jeho hudební vývoj

„Hudební vývoj považujeme za podstatnou složku harmonického rozvoje osobnosti. Je těsně spjat se vznikem a utvářením ostatních duševních schopností, senzoricko-motorických reakcí, poznávacích a rozumových procesů, s rozvojem představ, paměti, fantazie, s celkovou senzibilitou a citovou sférou i její dynamikou a s projevy temperamentu i vůle“ (Sedlák, 1974, s. 18).

Ontogeneze je biologické a psychické zrání organismu, nebo-li vývoj jedince od početí do smrti. Jedná se o evoluční proces různých změn, které probíhají nesouvisle, čili ve skocích. Z pojetí pedagogického, lze hudební vývoj rozčlenit na čtyři fáze. Jednou z nich je předškolní věk, tedy od narození do šesti let, obsahuje dvě

kritická období. První období se nazývá imprinting period, v překladu vpečetovací perioda, která se objevuje od dvou do sedmi měsíců. Osobní kontakt s matkou, citová a senzorická stimulace, je pro toto období velice důležité. V případě, že dítě nemá dostatek citu v této fázi vývoje, mohou se později objevit následky, jako například psychická labilita, citová lhostejnost nebo asociální chování v dospělosti. Nejvíce příhodné k prohloubení emociálního vztahu s dítětem a upotřebení senzorických podnětů, je matčin zpěv. Druhé kritické období předškolního věku se pohybuje od čtyř do šesti let. Jedná se o období, kdy děti dochází do mateřské školy, kde se velice rychle vyvíjí výškově rozlišovací schopnost sluchu, která vzroste do šesti let až dvojnásobně. S tím souvisí prohloubení spolupráce mezi sluchem a hlasem. Hrou na hudební nástroj podporujeme vokální reprodukci a upevnění tonálního cítění. Také se vyvíjí soulad rytmu hudby s pohybem, hudební paměť a zvětšuje se rozpětí emocionálního prožití (Drábek, 2004).

3.3 Stručný nástin hudebního vývoje osobnosti

Vývoj hudební osobnosti dítěte začíná už v prenatálním období, počítá se od početí, po narození, až do kojeneckého věku, které končí kolem jednoho roku. Prenatální období je období nitroděložního vývoje, během kterého dochází ke spontánním pohybům embrya a plodu. Primární vnímání a cítění je už vyvinuto a reaguje na emoční stav matky. Fyziologické změny v důsledku stresu, či úzkostného stavu, se mohou přenášet z matky na dítě. Důležitá je životospráva matky a dodržování duševní hygieny. Vlivem akustických podnětů, může dítě reagovat již několik dní po narození. Mezi druhým a pátým měsícem kojeneček rozezná bezpečně mluvní hlas a zpěv matky. Lidský plod tedy vnímá hudbu už v prenatálním období, přibližně od sedmého měsíce života. V průběhu vývinu se zvyšuje citlivost sluchu. Druhým obdobím je období batolecí, které pokračuje od jednoho roku do tří let. Psychomotorické funkce mají rychlý nárůst. Dítě získává mnoho dovedností a schopností, jako jsou například chůze, řeč, hygienické návyky aj. Je to období prvních otázek, seznamuje se se členy rodiny a zároveň startuje proces socializace. Hra je jeden z nejdůležitějších stimulů k rozvoji řeči, zpěvu a koordinaci pohybu. Dítě přesněji vnímá a reprodukuje hudbu a

čím dál častěji se objevuje spontánní zpěv, jenž představuje první úkon s hudebními představami a zobrazuje cit, projevovaný většinou k oblíbeným hračkám. Nejčastějším hudebním projevem v tomto věku je nápodoba slyšených písní a snaha koordinovat tělesné pohyby a hudbu. Následuje období staršího předškolního věku, kdy se velice svižně vyvíjí řeč zejména slovní zásoby, gramatiky a syntaxe. *„Myšlení je obrazně názorné, objevuje se smysl pro ladění barev, čistotu a pořádek, silný zájem o pohádky, seznamující dítě se světem dospělých a umožňující mu chápat různé sociální role“* (Drábek, 2004, s. 56). Objevuje se zde opět hra, která podněcuje zvědavost a proces socializace. V mateřské škole hudební nabízí mnoho činností, od pohádek a říkadla, po dovádivé hry. Děti velice rády vydávají zvuky na dětské nástroje, pohybem projevují rytmus, chodí v taktu, rytmizují říkadla a poslouchají drobné skladby. Rozlišují skladby smutné a veselé díky diferenciací schopnosti. Mateřská škola zároveň nahrazuje nedostatek estetické výchovy v rodině, působí u dětí radost z hudby a tím získávají pěvecké i poslechové schopnosti (Drábek, 2004).

3.4 Motorické schopnosti a dovednosti

Hra na hudební nástroj je složitý proces, jedná se o součinnost speciálních instrumentálních pohybů paží a prstů. Tento reflexní pohyb je řízen z motorického centra v mozku, pomocí nervových drah. Nervově svalové soustředění zaručuje správnou a přesnou mobilitu pohybů. Řízení pohybů zajišťuje zejména proces učení, ale záleží i na vrozených dispozicích a úrovni vzdělávání (Sedlák, 1989). Vývoj pohybových schopností a dovedností závisí na komplexním rozvoji dítěte a jeho získávání zkušeností a vědomostí. Motorika a její rozvoj tedy souvisí s rozvojem poznávání a emočního prožívání nebo slouží k jednoduchému manipulování s různými předměty, rovněž prohlubuje vzájemné působení mezi dítětem a dospělým (Vágnerová, 2012). Dvořáková (2009) uvádí, že motorika určuje v časném věku úroveň vývoje dítěte, proto je důležité rozvíjet dítě všestranně. Jednou z možností je právě hudebně pohybová výchova. Propojením rytmu a hudby si dítě zdokonaluje své pohybové dovednosti, zejména lokomoční, nelokomoční, ale i manipulační. Pomocí hudebně pohybových her se rozvíjí u dětí rytmické vnímání, vnímání tempa, melodie,

dynamiky. Rytmické hry s pohybem také prohlubují pohybovou paměť. Aktivitu zaměřené na rytmus děti mají velice rády a bezprostředně je podněcuje ke zkvalitňování pohybového provedení. Z estetického hlediska je pohyb na hudbu příjemnější a hlavně přirozenější. Jednoduché říkadla, rozpočítadla, básničky a písničky se děti učí již od raného věku (Dvořáková, 2009).

Rozvoj sluchové diference a motoriky je nutný pro zkvalitnění souhry pěveckých, instrumentálních a hudebně pohybových aktivit předškolních dětí. Veškeré tělesné pohyby jsou zprostředkovány motorickým analyzátozem, který úzce spolupracuje se sluchovým analyzátozem a hudební představou, dovoluje opatřovat motorické odezvy na hudební stimuly. Zrakový analyzátor vytváří a uchovává v paměti náležitě představy s tím spojené. Sluchově motorické schopnosti se vztahují i k dalším hudebním schopnostem, např. analyticko syntetické, hudební představivost a paměť. V souvislosti s analyticko – syntetickými schopnostmi, motorika zprostředkovává další tělesně pohybové prvky, které se vztahují ke tvoření časového průběhu, tzv. metrická pulsace, rytmus a tempo. K největšímu rozvoji sluchové motoriky dochází v období docházky do mateřské školy. Hra na hudební nástroj se tedy odvíjí od úrovně sluchově motorických dovedností. Záměrem učitelky je usměrňování hry na funkční využití hudebního nástroje během poslechových, hudebně pohybových činnostech a při doprovodu písně (Kodejška a Váňová, 1989).

3.5 Rozvoj hudebních schopností a dovedností

Dle Drábka (2004), jsou schopnosti obecně vlastnosti, které umožňují člověku zdárně konat nějakou činnost. Tyto schopnosti dále rozdělujeme na schopnosti obecné, do které spadají smyslové, rozumové a pohybové a na schopnosti zvláštní, kam řadíme matematické, umělecké a hudební. Původcem jsou zděděné nebo vrozené dispozice (vlohy), které je možno přeměnit ve schopnosti činností. Bez tréninku a vnějších pohnutek zůstávají dispozice uspané (Drábek, 2004).

„Hudební schopnosti jsou zvláštní psychické vlastnosti člověka, umožňující mu úspěšně vykonávat hudební činnosti“ (Drábek, 2004, s.25). Hudební schopnosti se

neobejdou bez schopností obecných. Elementární činnosti, jako je například hra na hudební nástroj, se používá hned několik schopností současně (sluchové, paměťové, rytmické aj.). Sedlák (1989) člení schopnosti do čtyř oblastí a zároveň klade zřetel na komplex schopností, které jsou třeba pro všechny hudební činnosti takto:

1) „Hudebně sluchové

2) Psychomotorické

3) Analyticko-Syntetické

4) Hudebně intelektové“ (Sedlák 1989, str.41)

Jedna z oblastí jsou **hudebně sluchové schopnosti**, zprostředkované pomocí tzv. sluchového analyzátoru, který je složen z vnějšího, vnitřního a středního ucha, dále sluchového nervu a patříčného centra v mozku. Hudební sluch rozlišuje výšku, hlasitost, barvu a délku tónu (Drábek, 2004). Schopnost rozlišit hlasitost zvuků závisí na celkové psychice dítěte a jeho zrání. V mateřské škole je rozvíjena diferenciaci hlasitosti pomocí sluchových her, děti rozlišují silné a slabé zvuky, které mohou být hudební i nehudební a formují si nové asociace pro lepší zapamatování a vybavení. Barvu tónu děti rozlišují hned ze začátku vývoje a je upotřebena při rozlišování lidské řeči. Rozlišujeme sluch fonemický, který je potřebný při rozvoji rodného jazyka a sluch pro výšku tónu, který také označujeme jako hudební sluch. Z hlediska vývoje jsou oba systémy sluchu vyvíjeny současně, avšak záleží na podnětném prostředí a celkovém rozvoji hudebních schopností. Může se stát, že některý sluch převládne. Rozlišovat výšku tónů v předškolním věku je obtížné, rozvíjí se převážně v mladším školním věku, avšak závisí na individuálním rozvoji dítěte, které se značně liší (Kodejška a Váňová, 1989).

Psychomotorické schopnosti, závislé na sluchu, svou podstatu tvoří v motorice. Reguluje pohyb při činnostech, buďto vnější (podupávání do taktu) nebo i vnitřní (zrychlené dýchání, pohyb hlasivek aj.) Rytmičké cítění pomáhá jedinci vnímat a prožívat členění hudby v čase, tj. rytmus, metrum, hybnost, tempo a pulsaci. „*Tempo určuje rychlost střídání základních dob, vyjádřenou jejich počtem za minutu. Metrum je pravidelné střídání dob přízvuchných a nepřízvuchných /těžkých a lehkých/. Rytmus udává*

časový sled různě dlouhých nebo krátkých tónů, včetně pauz. Pulsace je podobná metru, avšak se nekryje s metrem, protože je dána pravidelným opakováním nápadných dob tvořících páteř rytmu. Hybnost skladby sděluje hustotu pohybu, čili počet not obsažených v taktu“ (Drábek, 2004, s.27). Smysl pro rytmus je vrozená vloh, a proto je třeba ji plánovitě rozvíjet. Vhodné cvičení, které se osvědčilo, je kombinace hry na tělo a zpěvu písně, kdy jedinec vytleskává těžké doby a střídá tleskání, pleskání, dupání aj., hra na ozvěnu, jedinec opakuje předehraný rytmus, poznávání podle rytmu známé písně (Drábek, 2004).

Analyticko syntetické schopnosti jsou navíc závislé na hudební paměti, která tkví ve vštípení, uchování a následném vybavení hudby, kterou vnímáme. Drábek dělí paměť na bezděčnou a záměrnou, mechanickou a logickou, auditivní a vizuální, motorickou a taktilní, dále podle délky trvání na krátkodobou, operativní a dlouhodobou. Pokud se paměťové stopy v mozku neobnovují, dochází k zapomínání, a proto je důležité činnosti opakovat a procvičovat. Paměť je sice velice potřebná pro hudbu a všechny hudební činnosti, ale stejně tak i proces učení, kterému je věnovaná menší pozornost (Drábek, 2004).

Hudební intelekt se opírá o procesy poznání a myšlení, které také obsahují percepční pohotovost, paměť chápat vztahy mezi jevy, orientace v nových problémech. Dalším významným prvkem je rovněž fantazie, která dokáže osobitě přetvářet hudební představy a s tím úzce souvisí tvůrčí myšlení (Drábek, 2004).

„Hudební dovednosti chápeme jako cvičením nabytou způsobilost úspěšně vykonávat hudební činnosti“ (Drábek, 2004, s.37). Hudební dovednost je převážně spojována s dílčím motorickým výkonem nebo s hudebními vědomostmi (Sedlák, 1989).

3.5.1 Rytmické cítění (rytmická pulzace, metrum, tempo)

Rytmické cítění úzce souvisí s psychomotorickými vlastnostmi a tvoří základ pro hudební schopnost dítěte. Je to nejstarší hudební schopnost rozvíjena z vrozeného pohybového instinktu (Kodejška a Váňová, 1989). V mateřské škole se rozvíjí rytmičké

cítění pomocí motivované hudebně didaktické hry. Děti používají základní motorické pohyby, které vydávají zvuk (tleskání, pleskání, dupání, tzv. hra na tělo) Postupným rozvojem je možnost využití hry na rytmické hudební nástroje. Rytmické cítění lze využít během veškerých hudebních aktivit, napomáhá s dozráváním nervové soustavy a komplexního vývinu dítěte (Kodejška a Váňová, 1989).

Hra na tělo patří mezi hudebně pohybové činnosti. Tato hra nám napomáhá zdokonalovat u dětí pohybovou koordinaci a jemnou motoriku. Rozšiřuje znalosti o lidském těle a jeho částech. Hra na tělo rozvíjí rytmické a metrické cítění. Díky této hře si děti zlepšují pohybovou pohotovost a schopnost reagovat na to co slyší a vidí. Hra rozvíjí orientaci v prostoru, paměť, zlepšuje koncentraci a je předpokladem pro improvizaci a tvořivost u dítěte. Po zdokonalení této činnosti můžeme navázat hrou na jednodušší nástroje. Aktivitu lze využít i ve větším počtu dětí, z důvodu menší intenzity zvuku, která nepřehluší zpěv ani mluvené slovo. Pohyby, které se dají u této činnosti využít jsou tleskání, pleskání, podupávání, ťukání dvěma prsty jedné ruky do dlaně ruky druhé, bouchání sevřené pěsti do dlaně druhé ruky, plácání dlaní o hřbet ruky aj. Prvky se učí nejprve samostatně, až posléze se mohou kombinovat. Začínáme dvoudobým taktem, protože je nejsnazší a pak lze využít takt třídobý (Lišková, 2006).

Lišková (2006, s. 57-58) rozděluje tleskání na:

„Druhy:

- 1) *Normální*
- 2) *Tvrdé – tleskáme do natažených dlaní, ostré údery*
- 3) *Měkké – po úderu paže měkce odtáhneme*
- 4) *Skluzem – natažené dlaně po sobě sklouznou (podobně jako u hry na činely)*

Umístění:

- 1) *Před tělem*
- 2) *Za tělem*
- 3) *Nad hlavou*
- 4) *Vedle těla vpravo, vlevo*
- 5) *U země*

- 6) *Pod koleny*
- 7) *S natáčením trupu*
- 8) *Tleskání ve dvojici do rukou druhého dítěte“*

Při vykonávání činnosti můžeme stát, klečet, pochodovat za zpěvu písně. Pleskání se vyznačuje plácáním dlaněmi o stehna. Pleskáme buďto oběma rukama současně, nebo střídáme pravou a levou ruku, nebo pleskáme jenom jednou rukou. U dupání je nutné dávat pozor na projev, který by měl být kultivovaný. Funkcí podupů je rozprůdění hry na tělo. Ke hře na tělo se vztahuje rytmická výchova, která obsahuje rytmus, metrum. Lišková definuje rytmus jako „*střídání tónů či zvuků různé délky*“ (2006, s. 58). Dle Sedláka (1989, s. 97) je rytmus „*univerzální pojem označující různé druhy pohybu, které organizuje v časové posloupnosti*“. Přednášíme dětem slova, dále slovní spojení, rytmické věty nebo říkadla. Není vhodné vytleskávat rytmus písničky, protože může dojít ke strhnutí koncentrace k textu písničky (Lišková, 2006). Rytmus se objevuje nejen v hudbě a ostatních umění, ale i v běžném životě už od pradávných věků a je důležitou součástí přírodních jevů, například opakovaná změna ročního období, dále biologických pochodů, jako je třeba tlukot srdce či pravidelné dýchání, stejně tak tělesné úkony, které jsou kupříkladu chůze, běh, tanec aj. Rytmickou jednotkou je délka tónu a pomlka a jejich střídání udává rytmus. Velmi blízké spojení má rytmus s metrem. „*Metrum je pravidelné střídání přízvuchých a nepřívuchých dob v taktu.*“ (Lišková, 2006, s. 59) Dítě předškolního věku vnímá metrickou pulsaci pomocí pohybových aktivit či představ. V případě, že skladba obsahuje metrickou strukturu, dítě je schopno se lépe orientovat v melodii (Kodejška a Váňová, 1989). Součástí skupiny důležitých způsobů časového uspořádání hudby je také puls. Vychází z latinského slova „*náraz*“ a znamená posloupné a na stejné úrovni soustavné opakování hudebních podnětů, které jsou stejnoměrně rozděleny v čase. V případě spojení pulsu a metra, je utvořena rytmická podoba, která se systematicky a ustavičně opakuje a je vyznačována stejnoměrným střídáním dob nejen přízvuchých, ale i nepřívuchých (Kodejška a Váňová, 1989). Tempo určuje rychlost v průběhů hudebního provedení, střídá základní metrické doby a úplnou délku obsahované doby v taktu (Sedlák, 1989). Tempo u dětí v předškolním věku je také spojováno s pohybem, např.

pochod, běh, poskoky, později s tancem a dalšími tvořivými pohyby v souvislosti s poslechem hudby. Děti si vytváří povědomí o tempu spojením představy a asociace, např. pochodují vojáci, poskakují vrabci, a tím si zvnitřňují pohybové reakce, které jsou závislé na úrovni rozvoje senzomotoriky. Ke konci předškolního věku děti bez potíží projevují rozdíly tempa (Kodejška a Váňová, 1989).

3.5.2 Sluchové vnímání

Hudebním sluchem dítě vnímá a psychicky zpracovává veškeré hudební podněty, současně ztvárňuje tónové a rytmické představy. Pomocí hudební představivosti je dítě schopno vytvářet představy a vědomého aplikování z hlediska nápodoby a tvořivosti. Tzv. „vnitřní sluch“ slučuje představy sluchové a zrakové, které jsou využívány při hře na hudební nástroj, dítě zprvu pozoruje hru na hudební nástroj a potom se snaží o vlastní tvorbu. V hudebních činnostech nejprve vybíráme imitační aktivity pro jasnou představu ,jako např. hra na ozvěnu, později dochází k možnosti improvizace. Hra na ozvěnu spočívá v tom, že učitelka předehraje úsek rytmu či melodie, a děti po jasném pokynu opakují. Rytmická hra, rozvíjející sluchovou představivost, propojuje zpěv a vytleskávání rytmu. Po reprodukci dvou odlišně rytmických písní, má dítě za úkol poznat podle vytleskaného rytmu o jakou píseň jde (Zezula et al., 1990).

3.5.3 Rozvoj paměti

Paměť je podmíněna biologickému dozrání mozkových struktur, taktéž podléhá podnětům, které tyto předpoklady rozvíjí. Lze říci, že paměť není samostatná jednotka, vzájemně na sebe působí s kognitivními schopnostmi a vzájemně se rozvíjí (Vágnerová, 2012). Objevují se postupem času značné rozdíly mezi jedinci, ašak pomocí učení lze paměť kladně rozvíjet. Je obecně známo, že pokud paměť správně zahlcujeme informacemi, tím lépe nám paměť funguje. (Poledňák, 2005) Hudební paměť je důležitá při získávání hudebních schopností. Schopnost naučit se a zapamatovat si určitou hudební skladbu probíhá již v prenatálním období. (Franěk, 2005) V předškolním věku se hudební paměť vytváří spolu s vnímáním, analytickými schopnostmi, hu-

dební představivostí a fantazií a tvoří základ pro hudební schopnosti dítěte. Proces paměti představuje operaci přijímání a osvojení si hudby, zapamatování, podržení v paměti a pozdější vybavení pomocí prožití hudby a její reprodukce. Hudební paměť se rozvíjí vlivem biologického zrání a stimulem k hudebním cvikům (Kodejška a Váňová, 1989). Sedlák (1990) rozděluje paměť na tři základní druhy, a to *krátkodobou, operativní a dlouhodobou paměť*. Krátkodobá paměť udrží chvilkový podnět, který se již znovu neopakuje. Tento podnět je posléze vymazán nebo přesunut do dlouhodobé paměti. Především nám poskytuje možnost uchovat v paměti výškové rozdíly tónu nebo rozdíly v harmonii. V předškolním věku je krátkodobá paměť neplynulá, nesprávná a přerušovaná. Operativní paměť je další druh paměti, která napomáhá rozvíjet hudební percepci a kognitivní procesy. Na rozdíl od krátkodobé paměti má delší trvání a je realizována prostřednictvím paměťových představ. Hudbu nejen ukládá do paměti, ale zároveň zpracovává a čerpá se zřetelem na potřeby dítěte. Pomocí dlouhodobé paměti dítě uschovává veškeré hudební poznatky a vjemy, které jsou důležité pro pokračování dosavadních hudebních zkušeností a budování nových schopností a dovedností (Kodejška,2002).

4 VLIV HUDBY NA OSOBNOST DÍTĚTE

Hudba se podílí na celkovém rozvoji dítěte, zejména na formování kognitivních smyslů emocionální stránky, motoriky a pracovní zručnosti. Utvářením schopností a dovedností formuje dítě své vlastní já. Lidské generace doprovází zpěv a hudba již od svých počátků (Sedlák, 1974). Obecným cílem hudební výchovy je probudit v dětech tvořivost s využitím svobodné hry a fantazie k vyjádření sama sebe a zároveň podněcuje děti být produkčně aktivní a rozvíjet. Tvořivost patří mezi soubor schopností, které dítě může získat v hudebních činnostech (Drábek, 2004).

4.1 Hudební činnosti

Mezi tradiční hudební činnosti v mateřské škole patří zpěv, hra na instrumentální nástroje, poslech hudby a hudebně pohybové činnosti. V současném pojetí hudební výchovy v mateřské škole jde především o co nejpestřejší nabídku hudebních činností, proto je důležité tyto činnosti vzájemně propojovat a kombinovat s činnostmi mimo-hudebními (Lišková 2006).

Důležitou oporou pro ideální klima při hudebních činnostech představují emoce, motivace, hudební potřeby a zájmy jedince. Stejně tak veliký vliv má i prostředí, v kterém se jedinec pohybuje (Drábek, 2004).

4.1.1 Zpěv

Zpěvem se může dítě přirozeně projevat, stejně jako řečí. Je důležitou součástí hudebních činností, z důvodu komplexního rozvoje hudebnosti dítěte. Zájem o zpěv zprostředkovává především podnětné prostředí. Nezájem způsobuje řadu negativních důsledků nejen v oblasti psychické, ale i fyzického vývoje. Zpěv přispívá k prohloubení dechu, tudíž vede ke správnému prokrvení a okysličení organismu. Dále zdokonaluje kvalitu dětské řeči, zklidňuje hyperaktivní a neurotické děti, dokáží se lépe koncentrovat a snižuje celkové napětí a neklid. Pomocí zpěvu zvyšujeme u dětí sebevědomí a zvládají lépe zvládat komunikační bariéry. Utváří u dětí sociální cítění, schopnost spolupráce a tolerance ve větší skupině. Z poznávacích schopností dítě

trénuje paměť, rozšiřuje představivost a podporuje kreativnost. Cílem vokálních aktivit je umět ztvárnit slabě zpěvní tón a uvolnit se. Důležitou roli hraje paní učitelka, jakožto vzor. Při zpěvu bychom měli dbát na správný postoj, dýchání, artikulaci, naučit je zpívat hlavovým tónem, pomalu rozšiřovat rozsah hlasu a především bychom se měli vyvarovat příliš hlasitému zpěvu, až křiku. Rozsah pěveckého hlasu dosahuje v předškolním období maximálně sedmi až osmi tónů (d1 – c2- d2). Důležité je děti nejprve ke zpěvu správně namotivovat, ale jelikož děti zpívají rády, stačí píseň s prožitím zahrát, či zazpívat. Návčik písně by měl začít nejprve vzbuzením zájmu motivací, dále pokračujeme vlastní interpretací písně, návčikem písně s dětmi a na závěr rozbor obsahu písně popřípadě navazujeme dalšími činnostmi (např. hudebně pohybové hry, zpestření činnosti hudebními nástroji atd.) (Lišková, 2006).

4.1.2 Hudebně pohybové činnosti

Nejen zpěv, ale i pohyb patří mezi přirozené projevy dítěte a je běžně využíván každý den v mateřské škole. Pohyb a hudba jsou spojovány již od útlého věku dítěte, kdy se začíná pohybovat do rytmu, tleská ručičkami, později se učí dětské hry a říkadla, např. Vařila myšička kašičku, Paci, paci pacičky, Meleme, meleme kávu, pro dědka a bábu, aj. Pro starší děti jsou typické hudebně pohybové hry jako např. Zlatá brána, Chodí pešek okolo, Kolo, kolo mlýnský atd. Hudba napomáhá kultivovat pohybový projev a je nosičem radosti a uspokojení. Pohybovou výchovou rozvíjíme u dítěte správné držení těla, motoriku a celkovou koordinaci, smysl pro rytmus, psychickou vyrovnanost, fyzickou uvolněnost, zlepšuje i koncentraci. Uvolnění těla souvisí také s funkcí dechu, tvorbou zpěvního tónu, hrou na tělo a hrou na hudební nástroj. Aktivity spojené s pohybem a hudbou prohlubují znalost a dovednost rozlišit dynamiku, tempo, výšku, pohyb melodie, ale i formu písně. Pomocí hudebních aktivit rozvíjející pohyb a utváříme u dětí orientaci v prostoru. Dítě si osvojuje pojmy jako vpřed, vzad, vpravo, vlevo, nahoru a dolů. Hudebně pohybové činnosti souvisí i s dalšími hudebními činnostmi, jako například zpěv, poslech hudby a hra na jednoduché hudební nástroje (Lišková, 2006).

4.1.3 Instrumentální činnosti

Děti využívají hudební nástroje již od kojeneckého věku, kdy experimentují a hrají si s chrastítky a různě znějícími nástroji. Toto stádium by se dalo označit jako předstupeň hry na hudební nástroj. V mateřské škole učíme pouze základy hudební výchovy, aby se mohly zúčastnit všechny děti, a proto volíme hudební nástroje s jednodušší manipulací, protože nám jde především o zábavu a potěšení. Obecně hra na jakýkoliv hudební nástroj rozvíjí u dětí tvořivost, představivost a fantazii, z důvodu získávání nových znalostí z okolního světa. Podporujeme v nich hudební vnímání, smysl pro rytmické cítění a sluchové analýzy. Již Komenský zmínil důležitost rozvoje hudební výchovy u dítěte ve svém díle. „*Proto jim toho mírně dávati, aby k melodii a harmonii uši i mysl jich zvykaly.*“ (Informatorium školy mateřské, 1964, s. 30) Používáním znějících předmětů u dětí rozvíjíme sluchové vnímání a podporujeme zájem o nalézání poutavých zvuků. Manipulace s nástroji významně rozvíjí jemnou motoriku a koordinuje pohyby při zacházení s hračkami. Hudební činnosti kultivují a usměrňují dětskou touhu vyluzovat různé zvuky, ale zároveň se snaží ponechat možnost vyjádření svých pocitů a myšlenek, zvláště pak u dětí psychicky labilních. Jedná se o neverbální vyjádření, proto je vhodné i u dětí, které mají oslabení v oblasti řeči. Nenásilnou formou v dětech pěstujeme povědomí o teorii hudby, jedná se především o diferenciaci zvuku a tónu, dynamiky (slabě, silně), barvě zvuku či melodie (veselé, smutné), výšku tónu určujeme pouze u melodických nástrojů (vysoké, hluboké). Instrumentální činnosti rozvíjí i schopnosti, které nespádají do oblasti hudební, ale sociální, jako je např. schopnost spolupráce, tolerance, sociální cítění, schopnost držet pospolně a být jednotný s kolektivem (Lišková, 2006).

4.1.4 Poslechové činnosti

Hudba se stala běžnou součástí lidského života. Lišková (2006, s.137) nazvala dnešní dobu, plnou hudby a hluku, „*hudebním smogem*“. Záměrem poslechu hudby v mateřské škole je eliminovat hudbu jako kulisu, ale spíše skladbu prožívat, vnímat její krásu a porozumět jejímu obsahu. Poslech hudby napomáhá dětem při celkovém hudebním rozvoji, ale ovlivňuje i dětskou psychiku a chování. Dále zlepšuje paměť, pomáhá rozvíjet představivost a fantazii, ovlivňuje jak myšlení, tak i emocionální

složku. Pomocí poslechu budujeme v dětech pozitivní vztah i k jiným druhům umění, rozšiřují si znalosti o světě a zároveň se učí respektovat lidské výtvořiny. Hudbu či zvuk děti prokazatelně vnímají již v prenatálním období. Po narození okamžitě, co se zorientují, začínají vnímat hlas matky a nejbližších osob, později jiné zvuky, i takové, které samo vytváří. Poslech hudby z hlediska vývoje dítěte je spontánně citový, proto vyvolává zájem se soustředit na určitý moment, v jiném případě se dítě aktivně zapojí, buďto pobrukováním nebo pohybem. Důležitým faktorem pro vzbuzení zájmu o poslech hudby vzniká především v hudebně podnětném prostředí, a to je nejprve v rodině, později v mateřské škole. Nezáměrným poslechem může být např. poslech zvuku přírody, děti postřehnou zpěv ptáků, dovedou rozlišit zvuky zvířat a velice rády je napodobují. Současně rozvíjíme u dětí nejen sluchový, ale i hlasový orgán. Před samotným poslechem si dítě nejprve rozvíjí hudební sluch, hudební paměť a vznikají zde podmínky pro vznik samotných představ. Pomocí poslechových činností vedeme dítě ke zdokonalení soustředěného vnímání. V praxi aktivity provádíme formou vokálních, pohybových nebo instrumentálních činností, mezi které řadíme nejčastěji hru na tělo (Lišková, 2006).

4.2 Tradiční a dětské hudební nástroje

Dle Modry (1977, s. 11) jsou hudební nástroje „*předměty různých tvarů a velikostí, na nichž lze vzbuzenou silou dosáhnout rozkmitu pružné hmoty anebo jí ohraničeného vzduchového prostoru.*“ Hudba v nás vyvolává kladný pocit a zároveň zdokonaluje budoucí školní výkony dítěte. Hra na hudební nástroj je neverbální aktivita, která rozvíjí zejména pravou mozkovou hemisféru, napomáhá celkovému vyrovnání a hlavně posiluje u dětí zdravé sebevědomí. „*Učení hře na hudební nástroj zahrnuje tělesné a duševní procesy, které pozitivně ovlivňují tělo, vědomí podvědomí*“ (Ben-Tovim, 2007, s. 12-13). Hudební činnosti nabízí možnost hry na hudební nástroje, které rozvíjí celkové hudební schopnosti dítěte. Hra na hudební nástroj je sama o sobě pro děti lákavá aktivita, avšak je důležité použít vhodnou motivaci. Prostřednictvím hudebních nástrojů prohlubujeme náklonnost k hudební sféře. Pro zahájení hry na hudební nástroje je příhodné zvolit nástroj takový, který není náročný na jeho ovládnutí. Zvuk dítěte namotivuje a podpoří k jeho vlastní tvorbě, avšak tady je nutné

zakročit a dětský projev orientovat spíše k jeho zkvalitňování. Nástroje se dále dají využít jako pozadí při líčení historek či pohádek, při dramatické výchově, při hudebně pohybových aktivitách nebo při zpěvu písní či přednesu básní a říkadel. Hra na instrumentální nástroj pěstuje v dětech estetický vkus, doplňuje jeho hudební působení, formuje jak cit pro rytmus, tak i pro formu hudby a vzbuzuje první hudební tvoření (Zezula et al., 1990).

Schémata dělení hudebních nástrojů se různí. Dělení se zpravidla odvíjí od materiálu, způsobu hry na nástroj, podle vzniku zvuku atd.

Kurfürst (2002) uvádí v historickém kontextu mnoho dělení. Například Faltus a Fučík (1974) se inspirovali zastaralou klasifikací od Modry (1961) a rozdělují hudební nástroje podle způsobu hry, tvorby zvuku i materiálu na:

1) **Strunné**

- a. smyčcové - housle, viola violoncello aj.
- b. drnkací
  - s hmatníkem – kytara
  - bez hmatníku – harfa
  - s klaviaturou - cembalo
- c. úderné
  - s klaviaturou – klavír
  - a paličkami - cimbál

2) **Dechové**

- a. dřevěné
  - příčná flétna
- b. žestové
  - lesní roh
- c. vícehlasé
  - s klaviaturou – varhany
  - bez klaviatury – foukací harmonika

3) **Bicí**

- a. samozvучné

- triangel, činely, zvonky
- b. blanzvučné
  - bubny, tympány

Kurfürst (2002) ve svém díle dále zmiňuje nejvyužívanější Sachsovu a Hornbostelovu klasifikaci hudebních nástrojů z roku 1914, která je zaměřena na způsob tvorby zvuku. Původně byly nástroje rozděleny do čtyř skupin, až později bylo rozdělení doplněno poslední skupinou, a to elektrofony.

- 1) Idiofony – samozvučné např. xylofon, zvony, činely, tamburína, kastaněty aj.
- 2) Membrafony – blanzvučné např. bubny, tympány aj.
- 3) Aerofony – vzduchozvučné např. flétna, hoboje, saxofon, lesní roh aj.
- 4) Chordofony – strunozvučné např. kytara, banjo, klavír, housle aj.
- 5) Elektrofony (elektronické) např. elektrická kytara, baskytara, varhany, syntezátory, pianové klávesy aj. (Sachs a Hornbostel, 1914)

Zezula (1990) podotýká, že hra na hudební či rytmický nástroj motivuje dítě v předškolním věku k dalšímu rozvoji hry na hudební nástroje a zpestřuje hudební činnosti v mateřské škole. Není účelem z dětí vychovat malé umělce, a proto jsou vybírány nástroje takové, kterými lze lehce manipulovat a může s nimi hrát každý (Lišková, 2006). Hra na dětské hudební nástroje vychází z přirozené pohybové činnosti dítěte. Proto je důležité začít využívat při přednesu zpěvu a říkadel nejprve chůzi, tleskání, pleskání, podupy atd. Učitelka by měla dítě vést k vhodnému zacházení s novým nástrojem a zároveň být pro dítě vzorem.

4.2.1 Orffovy hudební nástroje

Dětské nástroje z Orffova instrumentáře jsou dnes již obvykle využívány v mateřských školách pro tvorbu hudby. Rozšiřuje škálu hudebně výchovných činností, jako například doprovod písně nebo pro improvizaci. I když se jedná o snadno

ovladatelné nástroje, přesto je zde důležitá, pro správné použití, jistá průprava a trénink. Hra na dětské hudební nástroje v dětech evokuje chuť učit se hrát na klasický hudební nástroj (Drábek, 2004).

Lišková (2006, s. 101) vymezuje cíle hry na Orffovy hudební nástroje:

- *„rozvoj tvořivosti, představivost*
- *rozvoj sluchové schopnosti – rozlišování zvuků a tónů*
- *schopnost rozpoznávat vlastnosti tónu – výška, barva, síla, délka tónu*
- *rozvoj rytmického cítění*
- *rozvoj jemné motoriky, koordinace pohybů*
- *rozvoj estetického vnímání*
- *schopnost vyjádřit hrou vlastní pocity*
- *pěstování souhry, rozvoj sociálního cítění a spolupráce*
- *cvičení soustředění, postřehu*
- *motivace k aktivní hře na vlastní hudební nástroj“*

Hurník a Eben (1969) zmiňují Orffův instrumentář a dělí ho na:

1. Rytmické bicí nástroje

a) Dřevěné

- Chřestítko/chřestidlo
- Drhlo
- Ozvučná dřívka (claves)
- dřevěné bloky

b) Kovové

- Kastaněty
- Velké činely – plstěná palička
- Prstové činelky
- Triangl
- Rolničky
- Kastaněty
- Gong
- Zvonky

c) Bubny

- Bubínek
- Tamburína – s blánou, bez blány, s talířky – dřevěná/plstěná palička
- Buben – dřevěná/plstěná palička
- Dětské tympány
- Bonga a conga

d) Melodické bicí nástroje

- Zvonkohra
- Xylofon
- Metalofon

Pedagog by se měl zamyslet při využití Orffova instrumentáře na délku dozvuku každého nástroje. Některé mají dozvuk velice krátký a vhodný, avšak u některých nástrojů je třeba dodat dětem jasné pokyny, při jejich používání.

4.2.2 Netradiční hudební nástroje

Pojem „netradiční hudební nástroje“ vychází z mnoha faktorů, které ovlivňují vznik těchto nástrojů, a proto je nutné vymezit si význam. Jedním z důvodů „netradičnosti“, může být původ vzniku, tzn. z které země nástroj pochází a je pro danou kulturu tradiční, ale pro nás se může jevit jako neobvyklý. Tato definice je ovšem nestálá, protože spousta nástrojů pochází z jiných kultur, např. obsah Orffova instrumentáře je inspirován nástroji z jiných kontinentů, avšak dnes jsou běžné. Dalším hlediskem může být čas vzniku. Některé nástroje jsou již historické a jejich využití bylo časem zaměněno novými a vylepšenými nástroji, dnes jsou již používány spíše jako artefakty v muzeu. Zbývající faktor klade důraz na způsob vzniku nástroje, tzn. z jakého materiálu je vyroben. Jedná se o podomácku vyrobené nástroje, s využitím běžně dostupných materiálů. Coufalová, Medek, Synek (2013) tyto nástroje nazývají *home-made*. Obory, které se zajímají o využití a specifické vlastnosti těchto nástrojů jsou pedagogika, psychologie a organologie.

Coufalová, Medek a Synek (2013) popisují celkem na padesát netradičních nástrojů. Z tohoto množství jsou vhodné k využití v MŠ například tyto:

Idiofony

- čínské hůlky (příloha obrázek č. 2)
- ořechové skořápky, víčka od pet lahve, kokosové skořápky (příloha obrázek č. 3)
- ořechové kastaněty (příloha obrázek č. 4)
- chřestidlo ze skořápek od ořechů (příloha obrázek č. 5)
- husí krk jako drhlo (příloha obrázek č. 6)
- papírový klapáč (příloha obrázek č. 7)
- chřestidla z toaletní ruličky (příloha obrázek č. 8)
- chřestidla z „*kindervajčka*“ (příloha obrázek č. 9)
- dešťová hůl (příloha obrázek č. 10)

Membrafony

- bubínek (příloha obrázek č. 11)

- kelímek (papírový, termo) (příloha obrázek č. 12)

Chordofony

- kelímek a gumička (příloha obrázek č. 13)
- banjo (příloha obrázek č. 14)

Aerofony

- husí krk (příloha obrázek č. 6)

Hra na tělo se sice řadí spíše mezi hudební činnosti, ale svým způsobem je tělo také nástrojem a jako hudební nástroj je tedy netradiční, proto hru na tělo začleňuji mezi můj výběr netradičních hudebních nástrojů (příloha obrázek č. 15, 16).

4.2.3 Výhody a nevýhody spojené s výrobou a využitím netradičních hudebních nástrojů

Při hře na tělo není potřeba zajišťovat žádné pomůcky, tělo je tudíž základním nástrojem pro rozvoj rytmického cítění při hudebních činnostech. Některé netradiční hudební nástroje jsou pro děti na výrobu velice náročné, např. chřestidlo ze skořápek. V tomto případě je třeba nástroj předem vyrobit, alespoň jeden a využít při činnostech v mateřské škole nejlépe tak, aby se děti při hře na nástroj vystřídaly. Pokud se vyrábí nástroje pomocí tavné pistole, je nutné dbát na bezpečnost dětí. Naopak jsou zde nástroje na výrobu velice jednoduché, např. chřestidlo z ruličky toaletního papíru, i z hlediska dostupnosti materiálu jsou toaletní ruličky v MŠ lehké k dostání.

5 PRAKTICKÁ ČÁST

Záměrem praktické části je vytvořit program pro seznamování s hrou na netradiční hudební nástroje, který je následně ověřen v praxi mateřské školy.

Program je rozdělen do deseti lekcí. Každá lekce je zaměřena na téma, které vychází z TVP a podle tématu je zvolena lidová píseň, kterou děti již dobře znají. V úvodu každé lekce je podrobně popsána výroba nástroje, motivace, která děti zaktivuje k činnosti, dále jsou podrobně rozepsané instrukce pro učitelku a na závěr je popsána diskuze s dětmi a vlastní reflexe.

V práci jsou zkoumány výhody a nevýhody spojené s výrobou a využíváním netradičních hudebních nástrojů, přičemž je zohledňováno hledisko dostupnosti či hledisko psychologicko-pedagogické.

V průběhu realizace činností a následné podrobné evaluace bylo využito metody pozorování, rozhovoru a analýzy edukačních produktů. Každá část je podrobně reflektována s ohledem na konkrétní vzdělávací výstupy programu, které se týkají zejména hudebních schopností – rytmického cítění (citlivost pro rytmickou pulzaci, metrum, tempo) a paměti pro rytmus.

5.1 Metodologie

Zvolila jsem pro evaluaci činností metodu pozorování, jak přímé, tak i nepřímé (videozáznamy), rozhovorů a analýzy.

Dle Švaříčka (2007) je pozorování možná nejtěžší metodou pro získání informací a lze jej propojit s rozhovorem, protože si přitom může badatel utvořit celkový náhled na danou situaci. *„Porozumění vycházející ze dvou metod, hloubkového rozhovoru a zúčastněného pozorování, vede k pochopení komplexnosti situace“* (Švaříček, 2007, s.158). Zúčastněné pozorování chápeme jako dlouhodobý a systematický proces, kdy je možné sledovat vývoj činností a posléze jej reflektovat pro čtenáře. Při zúčastněném pozorování je pozorovatel přímo v interakci s pozorovanými účastníky. Pozorování se běžně odehrává v přirozeném prostředí, aby nedošlo ke změně při každodenním průběhu dne.

Pro správné pozorování je nutné si nejprve určit, co se bude pozorovat, dále co je třeba zjistit, jak toho nejlépe dosáhnout a jak se pozorování zaznamená. Pro přesné

zajištění informací je nejvhodnější využít videozáznam. Pozorování lze brát jako výzkumnou metodu pouze v případě, že je záměrné, předem naplánované, má cíl a je uskutečněno systematicky. Výhodou pozorování je přirozené zajišťování informací (Chráska, 2007).

„Zatímco během analýzy dat je důležité zaujmout kritický pohled na data, během pozorování by badatel měl být spíše citlivý“ (Švaříček, s.149).

Dle Chrásky (2007) je rozhovor kvalitativní metoda, která zkoumá účastníky verbální formou, a to kladením otázek. Rozděluje rozhovor na strukturovaný, nestrukturovaný a polostrukturovaný. Ve své práci jsem využila polostrukturovaný skupinový rozhovor, kdy jsem měla připravené otázky, které jsem podle dané situace doplňovala, či měnila.

5.2 Charakteristika třídy

Praktickou část své bakalářské práce jsem realizovala v Mateřské škole Nerudova 53, která se nachází v okrajové části centra ve městě České Budějovice. Mateřská škola je rozdělena do sedmi tříd, které jsou rozmístěny do tří budov, jedna třída se nachází na odloučeném pracovišti v Rudolfovské ulici. Celková kapacita školy je 171 dětí, kde se výchovné části věnuje 14 pedagogických pracovníků, dále 6 provozních zaměstnanců a ve školní kuchyni vaří 4 kuchařky.

Realizace metodiky proběhla ve 4.třídě Krtečci pod vedením paní učitelky Mgr. Anny Suchanové. Třidu navštěvuje 28 dětí ve věku 5-7 let, z toho 13 dívek a 15 chlapců. Třída obsahuje část herní a část pracovní se stolečky, která je zároveň i jídelnou. Její vybavení odpovídá hygienické a bezpečnostní normě a je zde široký výběr vhodných hraček a pomůcek.

V mateřské škole jsem absolvovala průběžnou a souvislou týdenní praxi a měla jsem zde možnost ověřit svou metodickou část. Činnosti s netradičními nástroji a její motivace se odvíjela od daného tématu z třídního vzdělávacího programu. Tematické bloky: *Krtek v lese, Krtek na poli, Krtek a počasí, Krtek a svatý Martin, Krtek a povolání, Čertovský týden, Andělský týden, Krtek a přicházející zima, Krtek a Vánoce, Krtek je nemocný.*

5.3 Program na seznamování s hrou na netradiční hudební nástroje v praxi

5.3.1 Realizace lekcí s následnou reflexí

Jednotlivé lekce byly realizovány v MŠ Nerudova 53 v rámci mé průběžné a souvislé pedagogické praxe v období říjen 2019 - leden 2020. Proto jednotlivé lekce obsahují témata vycházející z TVP 4. třídy. Každé lekci předcházela výroba netradičního nástroje společně s dětmi, aby každé dítě mělo svůj vlastní nástroj, na který bude moci hrát.

Před realizací jsem si připravila osnovu pro jednotlivé lekce a před realizací jsem vše konzultovala s třídní učitelkou Mgr. Annou Suchanovou a jednu lekci jsem si vyzkoušela s dětmi tak, abych si ověřila, zda má příprava bude pro děti předškolního věku vhodná. Zjistila jsem, že výrobu hudebního nástroje je vhodné přesunout na předchozí den, protože je často časově náročná a v rámci lekce bych nestihla připravené činnosti realizovat. V rámci lekce bude tedy nástroj a jeho výroba jen popsána.

1. LEKCE Téma: Krtek v lese

Nástroj: Husí krky a čínské hůlky - drhlo

Návod na výrobu nástroje: Na výrobu nástroje nepotřebujeme téměř nic, akorát husí krky v rozměrech od 50 do 120 cm, šíři 20 až 25 mm a nůžky, kterými zastříháme konce dle potřeby daného tónu. Coufalová (2013) doporučuje tyto míry, které jsou osvědčené na daný tón, a to pro tón c^1 - 114 cm, d^1 - 102 cm, e^1 - 90 cm, f^1 - 84,5 cm, g^1 - 75,5 cm, a^1 - 67 cm, h^1 - 60 cm a c^2 - 56,5 cm. Husí krky mají tendenci se opotřebit z důvodu rotace a ulamují se, tyto kratší části se však dají využít také jako hudební nástroj a to tzv. drhlo. Na drhlo potřebujeme čínskou hůlku, pomocí které přejíždíme po vroubkách trubice. Přejíždíme směrem od těla ven. Je důležitý i správný úchop

husího krku. Husí krk držíme v dlani, palec obepíná jednu stranu a ostatní čtyři prsty stranu druhou. Vzniká zde prostor, přes který přejíždíme čínskou hůlkou.

Pomůcky: Lidová píseň *Sedí liška pod dubem*, maňásek lišky, husí krky a čínské hůlky

Motivace: „Byla jedna liška Ryška a jednoho krásného dne seděla pod dubem. Děti, co tam ta liška mohla dělat?“ Děti mají možnost vymýšlet, co tam liška dělá. „Představte si, že ona tam hrála! A víte na co by mohla hrát?“ Děti dávají nápady, na co liška hraje. „Víte, na co tam opravdu hrála? Na píšťalku, umíte hrát děti také?“ Předvádíme hru na píšťalku. „A taky hrála na velký bum-bum, bum-bum buben.“ Předvádíme hru na buben. „My se teď společně s liškou ale naučíme hrát na nový nástroj. Na drhlo...“

Realizace: Učitelka popíše nástroj a vysvětlí, co znamená slovo „drhlo“. Při rotaci s husím krkem zvuk postupně stoupá a při maximální rychlosti se zvuk ustálí a vznikne tón a naopak, když se rotace zpomaluje, klesá i zvuk. Stejně to je i u písničky *Sedí liška pod dubem*. Melodie stoupá a zase klesá.

Rotace s husím krkem - **experimentování se zvukem**

- a) Děti sedí v co největším kruhu, aby byl uprostřed prostor pro rotaci s husím krkem. Učitelka názorně ukáže, jak sladit nástroj s písničkou a poté si zkouší děti.

Ostatní děti mohou pohybem znázorňovat vzestupnou a sestupnou melodii.

„Drhlo“ a čínská hůlka

- b) Děti dostanou kratší husí krk a čínskou hůlku. Nejprve si nástroje děti vyzkouší, zda všechny fungují a učitelka zároveň ukáže a vysvětlí, jak na nástroj správně hrát.
- Učitelka začne zpívat lidovou píseň a společně se všemi dětmi hraje na první dobu.
  - Souhra- učitelka si rozdělí děti na dvě skupiny a postaví si je naproti sobě tak, aby každé skupině mohla jasně a zřetelně dávat pokyn ukazováním, kdy mají hrát. (obě skupiny se mohou vystřídat)
    1. skupina hraje na první dobu jako na „drhlo“ - drrrrr
    2. skupina hraje na třetí dobu na nástroj jako na dřívka - ťuk

Reflexe s dětmi:

Připravené otázky: Co jsme se dnes naučili? Co nového jsme se dozvěděli? Co se mi líbilo nejvíce? Jaké vás napadají další způsoby hry na husí krk?

Odpovědi dětí: Většina dětí odpověděla, že hrály na drhlo poprvé, dozvěděly se, že se dá hrát na jeden předmět více způsoby (rotace, drhnutí, foukání jako trubka,...) a zároveň je nejvíce bavilo experimentovat a vymýšlet nové způsoby hry. Dětem se líbilo vyprávění příběhu o lišce Ryšce.

Sebereflexe: Při rotaci s husím krkem jsem musela hodně děti upozorňovat, aby se nejprve ujistily, že za nimi nikdo nestojí, aby se nikomu nic nestalo. Nelze využívat při větším počtu dětí. Při větším počtu bych nástroj nacvičovala např. venku na zahradě, kde je k tomu dostatečný prostor. Kupodivu byla manipulace s „drhlem“ pro děti zprvu náročná, ale po delším tréninku si způsob docela osvojily. Nejvíce děti zaujalo samotné zkoumání nástroje a objevování nových způsobů hry na nástroj. Příště bych si děti rozdělila, například pomocí švihadla, aby bylo pro děti jasné, kdo hraje v jaké skupině. S dětmi se mi pracovalo velice dobře, byly soustředěné a činnost je zaujala. Měla bych více zapracovat na způsobu, kterým dětem vysvětluji a popisuji činnost, aby mě lépe chápaly a nemusela jsem jim to vícekrát opakovat.

2. LEKCE Téma: Krtek na poli

Nástroj: Papírový klapač

Návod na výrobu nástroje: Na výrobu nástroje potřebujeme tvrdé barevné papíry. List papíru na výšku překládáme do pravidelné harmoniky v šíři minimálně 3 cm. Zvuk se liší tvrdostí a velikostí papíru. Uchopíme klapač do ruky na jednom konci a hrajeme druhým koncem utváříme zvuk úderu do dlaně nebo do stehen. Výroba je velice jednoduchá, a proto je zcela vhodná pro práci s dětmi.

Pomůcky: Lidová píseň *Šla Nanyňka do zelí*, košíček, papírové klapače, švihadlo

Motivace: Dramatizace písničky, jak šla Nanyňka na pole pro zelí.

1. varianta: Děti pochodují, poskakují, tančí... do rytmu klapače v kruhu a když klapač nezazní, děti ze sebe udělají sochy. Koho učitelka pohladí klapačem po zádech, odpoví na otázku: „Koho potkala cestou Nanyňka, když šla na pole?“ Odpoví své jméno. (seznamovací hra)

2.varianta: Děti stojí v kruhu a k textu písničky přidávají pohyb

Šla Nanyňka do zelí, do zelí, do zelí,(*chůze na místě*)

Natrhala lupení, lupeníčko. (*trhání lupenů*)

Přišel za ní Pepíček, (*chůze na místě*)

Rozšlapal ji košíček. (*dupání*)

Tytyty, tytyty ty to budeš platiti! (*pohyb ruky se
vztyčeným ukazováčkem, druhá ruka v bok*)

Realizace: Každý si vezme z košíčku svůj klapač, který si vyráběly děti den předem. Učitelka vysvětlí dětem způsob manipulace s nástrojem. Je třeba upozornit děti, že šviháme klapačem do dlaně či stehen tak, aby nás to nebolelo.

Na úvod by měla učitelka dětem vysvětlit, proč a kdy se používá klapač (např.

na hokejovém utkání, fanoušci tak tleskají.)

- a) Učitelka spolu s dětmi doprovází playback písně Šla Nanyňka vždy na první dobu. Nejprve bez textu, pouze se soustředí na rytmus. Druhou sloku mohou zkusit i zazpívat.
- b) Souhra - učitelka si rozdělí skupinu na polovinu
  1. skupina hraje na první dobu - klap
  2. skupina hraje třetí dobu - ťuk(tento způsob souhry už děti znají z lekce č.1)
- c) Souhra - učitelka si rozdělí děti na tři skupiny (např. podle barvy klapače).
  1. skupina hraje slabiky slova „koš“,

2. skupina hraje slabiky slova „ze-lí“ třetí

3. skupina hraje slabiky slova „Pe-pí-ček“.

Nejprve si každá skupina pod vedením učitelky vyzkouší svůj rytmus (na slabiky) Potom si učitelka pustí playback písně Šla Nanyňka a do rytmu ukazuje střídavě na skupiny, které hrají svůj rytmus. Skupiny se mohou vystřídat.

Na závěr by si děti měly zatleskat (klapačem), protože se jim to povedlo.

Reflexe s dětmi:

Připravené otázky: Co jsme se dnes naučili? Co nového jsme se dozvěděli? Co se mi líbilo nejvíce? Jak se ti dařila výroba nástroje?

Odpovědi dětí: Většina dětí odpověděla, že jsme si hráli na Nanyňku, jak šla na pole a zpívaly jsme o ní písničku. Naučili jsme vyrobit nový netradiční nástroj, který pár dětí již znalo z hokejových zápasů. Výroba nástroje nebyla náročná, a proto si stihly vyrobit papírových klapačů více. Dozvěděli jsme se, že se dá hrát na nástroj různými částmi těla a pokaždé zní zvuk trochu jinak.

Sebereflexe: Klapač je rychlý a jednoduchý na výrobu. Klapače si buďto vyrobíme den předem nebo dám možnost dětem při ranních hrách. Výroba samotná byla pro děti náročná na soustředění a přesnost, ale přesto patří mezi ty jednodušší a časově méně náročnější. Měla jsem připravené dvě varianty motivace, ale z důvodu nedostatku času, jsem zvolila pouze variantu druhou, a to zpěv písně s pohybem. Děti, které si nástroje vyráběly ráno, využily metodu překládání papíru a využily ji ke hře. Pár dětí si z papíru vyrobily mašle.

3. LEKCE Téma: Krtek a počasí

Nástroj: Hra na tělo a dešťová hůl

- výhodou hry na tělo je, že každý hráč má svůj nástroj okamžitě k dispozici

Hra na tělo - Tleskání normální, tlesknutí ostrými údery do natažených dlaní, tlesknutí s odtažením na konci, tlesknutí skluzem do natažených dlaní, , tlesknutí s obloukem do vzpažení, upažení nebo předpažení, tleskání před tělem za tělem, nad hlavou, vedle těla, u země, s natáčením v trupu, ve dvojici, při chůzi, ve stoje, vsedě, v předklonu

apod., pleskání oběma rukama, pleskání střídavě levou a pravou rukou, pleskání jednou rukou – v sedě, ve stoje z vrchu nebo ze stran, o koberec nebo o stůl, pleskání na lokty, kolena, na hrudník, křížené, dupání jednou nohou nebo střídavě, luskání před tělem, vedle těla, za tělem, nad hlavou, mlaskání, pískání, poklepy, tření, bití do prsou, objevování nových zvuků např. holá kůže. V případě, že děti zvládají samostatné úkony, lze jej všelijak kombinovat např. plesk – plesk – tlesk, dup – dup- tlesk, tlesk – plesk – tlesk – dup aj.

Návod na výrobu nástroje: Na výrobu dešťové hole potřebujeme pevnou papírovou tubu s víčky na koncích, králičí pletivo, štípací kleště, luštěniny (např. hrách, fazole,...), lepicí pásku a barevné papíry. Pletivo srolujeme do velikosti tuby a po 10 cm pletivo stiskneme, pro lepší efekt zvuku. Do tuby vysypeme luštěniny dle vlastního uvážení a velikosti tuby a oba konce zajistíme izolepou. Povrch tuby vyzdobíme dle vlastní fantazie. Výroba nástroje je pro děti samotné náročná, lze využít např. při ranních činnostech, max. s 5 dětmi. Děti spíše asistují a nakonec si mohou společně vyzdobit nástroj.

Pomůcky: dešťová hůl, nahrávka lidové písně *Prší, prší*, švihadlo

Motivace: Děti motivujeme hrou na dešťovou hůl. Mají za úkol zavřít oči a zaposlouchat se do zvuku, popřemýšlet nad tím, co jim to připomíná.

„Poznali jste děti, co to bylo za zvuk? Ze začátku to znělo jako když padají z nebe kapky a postupně déšť sílí. Jak to vlastně vypadá, když začíná pršet? Nejprve se zatáhne, až je skoro tma (když to půjde, zhasneme světla) a začne se zvedat vítr, zkusíme si, jak ten vítr je ze začátku lehký, víte, jak se tomu říká? Vánek, potom začne sílit, až je z toho vichřice, foukáme silně do dlaně. Pak začne postupně padat jedna kapka za druhou, tak si to společně zkusíme? Ukažte mi všichni, jak je velká kapka. Jako váš prstík, ukažte mi všichni prstík na každé ruce, a pomalounku ťupkáme do dlaně, jako ty kapičky, kap, kap, kap. Potom déšť začne sílit (přidáme tempo a dynamiku) a někdy se z deště stane bouřka, nejprve je blesk (tlesknu) a potom hrom (plesknu do stehen)... ale pořád prší, už to vypadá, že déšť i s bouřkou pomalu odchází... a nakonec i začne svítit slunce. Tak a je po dešti i po bouřce, to bylo ale krásné“ (příloha obrázek č. 2)

Realizace: Děti sedí v kruhu na koberci společně s učitelkou tak, abych dokázaly udržovat oční kontakt se všemi dětmi.

Učitelka začne potichu pleskat dvěma prsty o dlaň se slovy „kap, kap, kapy, kap“ - všechny děti přidají.

Děti si procvičují - **tempo a dynamiku** (někdy prší málo a někdy více.) Cílem je sjednotit všechny děti do metrického rytmu. Potom učitelka začne zpívat píseň *Prší, prší* a společně s dětmi ji rytmicky doprovází stále pleskáním prsty o dlaň. Obměna - tleskání/pleskání o stehna v pozici např. ve stoje. (2. sloka písně) . Pro zpestření můžeme posílat po kruhu dešťovou hůl, děti si vyzkouší, jak se s nástrojem manipuluje. Postupně se děti vystřídají.

Hru na ozvěnu - déšť, kapička, kukačka, prší - učitelka jednotlivá slova vytleská na ruce, děti v rytmu opakují - je důležité dětem ukázat či naznačit začátek „ozvěny“, aby děti začaly stejně

Hra na elektriku –učitelka posílá po kruhu rytmus, tzv. elektriku, např. jedno tlesknutí, dvě plesknutí,... Když dojde rytmus k učitelce zpět, posílá další. Měnit se může směr, či tempo.

Hra na déšť - než začne pršet, fouká vítr, pak začnou kapat jednotlivé kapky a nakonec přijde liják

a) Děti si společně s učitelkou vyzkouší, jak se dělá vítr na ruce - tření dlaní o sebe (jako když se prosí) , kapky deště - pleskání prstů do dlaně a liják - pleskání dlaní o stehna - děti si opět procvičí dynamiku (vítr - *p* x liják - *f*)

b) Souhra - děti učitelka rozdělí na tři skupiny

-učitelka ukazuje skupinám, kdy mají hrát.

1. skupina - začne hrát na ruce- vítr

2. skupina - se přidá a hraje - kapky deště

3. skupina - se přidá naposledy a hraje liják

Všechny skupiny se mohou prostřídat

Reflexe s dětmi:

Připravené otázky: Co jsme se dnes naučili? Co nového jsme se dozvěděli? Co se mi líbilo nejvíce? Jaké hry mě nejvíc bavili?

Odovědi dětí: Většina dětí odpověděla, že jsme si hráli na déšť, na vichřici a bouřku. Naučily jsme se, jak využít naše vlastní tělo jako hudební nástroj a už umíme napodobit dešťové kapky pomocí dešťové hole. Dětem se nejvíce líbily nové hry např. posílání elektriky. Naučily jsme se nová slova, a to dynamika a tempo, už víme jaký je mezi tím rozdíl a umíme to předvést.

Sebereflexe: Je nutné dodržovat pravidelný rytmus a na začátku stanovit takové tempo, které bude vhodné pro spojení hry na tělo a písničky. Je důležité děti předem dobře namotivovat a obměňovat častěji pohyb a pozici, aby udržely u činnosti pozornost. Příště bych s dětmi více prožila ztvárnění bouřky, z důvodu časového presu jsem příliš aktivitu uspěchala, tudíž jsem to i málo prožila a děti si to tolik nestihly užít. Pro lepší zažití jsem zhasla světla, když se bouřka objevila a pro děti to bylo vzrušující a nakonec jsem světla rozsvítila, protože se už rozjasnilo a bylo vidět na dětech, že se jim ulevilo, že je bouřka pryč. Z důvodu náročnosti výroby jsem měla k dispozici méně dešťových holí, než bylo dětí, ale snažila jsem se děti prostřídat tak, aby se na každého dostalo.

4. LEKCE Téma: Krtek a svatý Martin

Nástroj: Ořechové skořápky, víčka od pet lahve a kokosové skořápky

Tyto nástroje mohou spolehlivě napodobit zvuk koňských kopyt, což se náramně hodí k tomuto tématu, zároveň můžeme zbylé plody využít na ochutnání třeba při svačině.

Návod na výrobu nástroje: Na výrobu nástroje potřebujeme vlašské ořechy, kokosy, louskáček, pilku, lžíci. Rozlouskneme ořech napůl, vyndáme plod a očistíme, to stejné u kokosu. Na skořápky hrajeme buďto z vnější nebo vnitřní strany. Pokaždé je zvuk trochu odlišný. Skořápky o sebe můžeme ťukat či třít, nebo můžeme použít i dřevěnou paličku a využít kokosovou skořápku i jako tzv. „bubínek“. Plastová víčka se dají využít nejen v hudební sféře, ale např. v kreativní části dne, ale i při pohybových hrách, nebo pro rozvoj předmatematických schopností atd. Nás tedy bude zajímat oblast hudební.

Vzhledem k dostupnosti materiálu, o sběr vícečků můžeme požádat rodiče, ořechy a kokos se dají lehko pořídit v obchodě.

Pomůcky: Kostým sv. Martina, víčka, skořápky od ořechů a kokosů, nahrávka lidové písně *Já mám koně*, švihadlo

Motivace: Motivací mohou být samotné nástroje, ale já jsem využila tématu a namotivovala jsem děti dramatisací příběhu o svatém Martinovi, který přijel na svém koni. Využila jsem kokosové ořechy při jízdě na koni a „klapala podkovičkami“
„Jede Martin na svém koni, podkovičky pěkně zvoní.“

V tašce jsem měla připravené skořápky od ořechů pro všechny děti, plastová víčka pro všechny děti, takže si mohly vybrat, ale pouze 5 párů kokosových skořápek, u kterých se děti musely prostřídat.

Realizace: Činnosti předchází např. pohybová hra na koníky. Motivování dětí dramatisací příběhu o svatém Martinovi. Během rozdávání hudebních nástrojů mají děti za úkol zahrát koníkovi kopýtko, můžou si vyzkoušet hru buďto třením nebo ťukáním. Na předem domluvený povel (z natažené dlaně nad hlavou do sevřené v pěst) děti ví, že mají přestat používat nástroj. *„Koníček si zatím odpočine, než vyrazíme do světa“* a položí si nástroj před nebo za sebe.

1. varianta – seznámení s nástroji

Učitelka pustí nahrávku lidové písně *Já mám koně*:

- a) první sloka - děti společně zpívají
- b) druhá sloka - děti si vezmou nástroje a vyťukávají rytmus písničky.

2. varianta – souhra

Učitelka si rozdělí děti na tři skupiny:

- a) 1.skupina dětí hraje na část A písně (*Já mám koně...*) na víčka
- b) 2.skupina dětí hraje na část B písně (*když já jim dám ova...*) na kokosové ořechy
- c) 3.skupina dětí hraje na část A písně (*Já mám koně...*) na skořápky ořechů

Děti se mohou ve skupinách vystřídat a tím si vyzkoušet všechny netradiční nástroje.

Dále může navazovat na činnost výtvarné vyjádření, a to výroba obtisků podkoviček koníka ve sněhu. (Na papír)

Reflexe s dětmi:

Připravené otázky: Co jsme se dnes naučili? Co nového jsme se dozvěděli? Co se mi nejvíce líbilo? Na který nástroj, ze tří variant, se mi hrálo nejlépe?

Odpovědi dětí: Většina dětí odpověděla, že jsme si hráli na koníky, seznámili jsme se s příběhem o svatém Martinovi a zazpívali jsme si známou lidovou píseň. Naučily jsme se používat další netradiční nástroje. Dozvěděli jsme se, že má každý materiál jiný zvuk. Nejvíce se dětem líbily ořechové skořápky, protože se jim dobře držely a přišel zvuk jim příjemný. Materiál je pevný a působí na děti nerozbitně.

Sebereflexe: Nejnáročnější na organizaci je udržení pozornosti během prostoje, např. při rozdávání nástrojů. Je vhodné děti zaměstnat např. děti zahřívají koníčkoví podkovičky/kopyta třením skořápek o sebe. Je nutné dbát na správný posed. Činnosti se často střídaly, aby děti dlouho neseseděly. Použila jsem některé hry z předchozích kapitol. Např. **hra na elektriku**, děti posílaly po kruhu ťuknutí (jedno ťuknutí, dvě ťuknutí, jednou rukou, oběma rukama), musela jsem nahlas říkat „ťuk“, aby hra udržela rytmus. Zkoušely jsme zrychlovat **tempo** a zopakovali jsme i **dynamiku** (ťuknutí potichu a nahlas). Skořápky se dají využít i při jiných aktivitách, např. při výtvarných činnostech (obtiskování na papír) nebo při rozvoji předmatematických schopností (řada, v které se střídají skořápky kokosu, ořechů a víček, děti hádají, co je před, za, první, poslední, hned za, hned před), děti mohou ze skořápek a víček vyrábět na koberci obrazce na dané téma, barevná víčka se dají využít i při rozcvičce.

5. LEKCE Téma: Krtek a povolání

Nástroj: Bubínek a kelímek (papírový, termo)

- Z plechovky od Nutrilonu.
- Na nástroj se hraje buďto ručně nebo s pomocí dřevěné paličky.

Návod na výrobu nástroje: Nástroj se sám o sobě nevyrábí, je zde možnost ho s dětmi vyzdobit barevnými papíry, krepovým papírem, třpytkami apod. dle fantazie nebo podle daného tématu (jaro - použijeme jarní barvy atd.). Nutrilonové plechovky lze nahradit jakýmkoliv plechovkami, termo nebo papírovými kelímky, plastovými či keramickými květináči, různými velikostmi kelíků. Je důležité vybírat takový materiál, který je pro děti bezpečný.

Pomůcky: nahrávka písničky *Já jsem muzikant*, bubínky, švihadlo

Motivace: Hra – Kdo jsem? Děti poznávají podle pantomimy, jaké předvádím povolání.

Realizace: Učitelka předvádí muzikanta. „*Jak se pozná správný muzikant? Hraje na nějaký nástroj. Poznáte na jaký nástroj hraji?*“ Učitelka hraje na bubínek. „*Jako správní muzikanti si musíme umět nejprve správně sednout, aby se nám dobře hrálo na nástroj.*“ Když učitelka vidí, že děti správně sedí (sed na patách) a všichni na ni vidí:

a) Pustí nahrávku a společně si zazpívají jednu sloku písničky a na *bumtarata bubínek* už zapojují pohyb. Nejprve hrou na tělo bubnují do stehů nebo do koberce. „*Jak se říká tomu, kdo hraje na bubny? Teď z nás budou bubeníci, ale něco nám chybí. Bubínek!*“

b) Každému učitelka rozdá jeden bubínek nebo kelímek (termo, papírový), opět je třeba zajistit organizaci, např. nechá děti si nástroj vyzkoušet a na předem domluvený pokyn děti přestanou hrát.

Děti hrají na první dobu jednou rukou – do sloky písničky, poté připojí obě ruce na refrén *bumtarata bubínek*.

c) Souhra - učitelka využije situace, kdy mají děti 3 druhy nástrojů- tím se automaticky roztřídily do tří skupin

1. skupina – termo kelímky — děti hrají na kelímky pravou rukou = ťukají metrum do části písničky *já jsem muzikant a přicházím k vám z české země*
2. skupina – papírové kelímky – děti hrají kelímky o koberec- metrum do části písničky *my jsme muzikanti přicházíme k vám*

3. učitelka – předehraje na bubínek
Já umím hráti - odpoví 4. skupina
a to na bubínek - odpoví 4. skupina
4. skupina – bubínky – děti hrají metrum na bubínky *my umíme taky*
a odpoví učitelce *jak se na něj hraje*
5. všichni – hrají metrum na refrén- *bumtarata bubínek*

Během činnosti je třeba děti ve skupinách vystřídat, aby si užily všechny připravené nástroje.

Reflexe s dětmi:

Připravené otázky: Co jsme se dnes naučili? Co nového jsme se dozvěděli? Co se mi nejvíce líbilo? Co bych si chtěl/a vyzkoušet příště? Napadá tě další písnička, v které se také hraje na buben?

Odpovědi dětí: Většina dětí odpověděla, že jsme si dnes hráli na muzikanty a vyzkoušely jsme si pantomimicky ztvárnit i jiné povolání. Naučili jsme se používat nový netradiční hudební nástroj, dozvěděli jsme se, že buben nejlépe rozeznáme vlastní rukou, ale můžeme použít i paličku. Bylo pro nás těžké udržet kelímky tak, aby se nerozbily, protože jsou moc křehké. Hra na buben nám připomíná vojáky, a proto bychom si chtěli příště zkusit chodit jako vojáci. Děti nejčastěji odpovídaly *Sedí liška pod dubem* a *Tluče bubeníček*.

Sebereflexe: Při této činnosti jsem zjistila, že termo kelímky nejsou úplně vhodný materiál pro práci s dětmi. Jsou příliš křehké pro manipulaci. Zároveň zvuk nebyl příliš výrazný, proto jsem musela improvizovat a rozdala jsem dětem čínské hůlky jako paličky, aby byly nástroje slyšet ve skupině. Velmi náročná byla organizace souhry. Abych celou organizaci zvládla, posadila jsem si všechny děti podle nástrojů k sobě – tři skupiny tak, abych jim mohla ukazovat, kdy budou hrát. Nejprve jsme si to s dětmi vyzkoušeli pomalu bez hudby, abych se ubezpečila, že děti vše pochopily. Potom jsem píseň zpívala a děti pod mým vedením hrály. Mohla jsem tak píseň kdykoliv zastavit a činnosti dovysvětlit.

6. LEKCE Téma: Čertovský týden

Nástroj: Chřestidla z toaletní ruličky a chřestidla z „kindervajčka“

Návod na výrobu nástroje: Na výrobu nástroje potřebujeme ruličku od toaletního papíru, luštěniny (hrách, čočka, fazole,...), sešívačku, fixy nebo tempery. Sepneme k sobě sešívačkou ruličku z jedné strany a z druhé nasypeme hrst luštěnin. Druhý konec sepneme k sobě křížem k opačné straně. Povrch ruličky vyzdobíme fixami či temperami dle vlastní fantazie. Druhou variantou chřestidla je plastové „kindervajčko“, do kterého nasypeme např. čočku nebo rýži a oblepíme zdobnou lepící páskou. Výroba je jednoduchá a tudíž vhodná pro děti. Nástroj je třeba vyrobit minimálně den před jeho použitím, aby stihly zaschnout tempery. Způsob hry na nástroj je dvojitý, buďto nástrojem potřásáme nebo nástroj v jedné ruce držíme a boucháme o hranu druhé dlaně.

Pomůcky: píseň *Čertovská polka*, *Čertí rock*, švihadlo

Motivace: „Čertíci jsou hluční, protože nosí v pytli uhlí a v ruce drží řetězy. Zahrajeme si na čertíky. blllllbllll. Vyzkoušíme si všichni, jestli nám chrastítka fungují, ale nejprve se musíme naučit tento nástroj správně používat. V jedné ruce držíme chrastítka a boucháme do hrany dlaně druhé ruky, jinak ne.“

Realizace: Učitelka nejprve dětem ukáže, jak se nástroj správně drží. Ujasní si pravidlo, když řekne učitelka „a dost“ a zvedne ruce nahoru do tvaru „V“, všichni přestanou hrát. Následně si pravidlo vyzkouší a tím si otestují svůj nástroj. „Já jsem Luciferka a ta se musí poslouchat. Když něco řeknu, tak to platí! Teď si hodně zachrastíme.... a dost!“ (pohyb rukama) „Pamatujete si, jak jsme hráli hru na ozvěnu? Říkali jsme si, že je ozvěna třeba v jeskyni a když se do jeskyně zavolá, jeskyně nám odpoví. Já jsem čertík a vy čertíci budete moje ozvěna.“

Učitelka vyťukává rytmus slov z písně *Čertovská polka* (příloha obrázek č. 17)

- Čer-ti (ťuk, ťuk)

- roz-hně-va-li (ťuk, ťuk, ťuk, ťuk)
- čer-ti roz-hně-va-li (ťuk, ťuk, - ťuk, ťuk, ťuk, ťuk)

Učitelka si rozdělí děti švihadlem na polovinu. První polovina hraje po celou dobu písničky rytmus slova „čer-tí“ a druhá polovina hraje rytmus slova „rozhněvali“. Učitelka stojí uprostřed a ukazuje, kdo má hrát. Poté se děti v hraní rytmu vystřídají.

Učitelka zpívá *Čertí rock* (příloha obrázek č. 18)

a) Sloky písničky - děti zpěv učitelky doprovázejí chřestidly z „kindervajčka“, a zároveň se seznamují s textem .

b) Mezihra a dohra stejná melodie jako sloka- je vhodná k **hudební improvizaci**.

Před dětmi jsou připravené další rytmické nástroje-bubínky, kelímky, skořápky....Děti si na pokyn učitelky vymění nástroj – chřestidlo za jakýkoliv jiný nástroj a během mezihry hrají dle vlastní fantazie.

Reflexe s dětmi:

Připravené otázky: Co jsme se dnes naučili? Co nového jsme se dozvěděli? Co se mi nejvíce líbilo? Co bych si chtěl/a vyzkoušet příště? Co vám připomíná zvuk chřestidla?

Odpovědi dětí: Většina dětí odpověděla, že jsme si dnes hráli na čertíky a moc se nám to líbilo, protože jsme mohli hodně dovádět, jako ti čerti v pekle. Naučili jsme se tancovat jako na čertovskou polku, umíme i čertovskou řeč. Vyrobili jsme si čertovská chřestidla, umíme je správně držet a používat. Byli jsme i v čertovské škole, kde nás učila Luciferka a my jsme to zvládli po ní opakovat. Naučili jsme se novou písničku *Čertí rock*, na kterou jsme si jako správní čertíci zařídili. Využili jsme i nástroje, které už známe např. skořápky a mohli jsme hrát jak chceme. Děti nejčastěji odpovídaly, že jim zvuk chřestidla připomíná zvuk čertovských řetězů.

Sebereflexe: Toaletní ruličky jsou v mateřské škole jednoduše k dostání a samotná výroba je velice jednoduchá. Je třeba zvážit, zda si děti sami ruličky sepnou sešíváčkou, u menších dětí je třeba asistence paní učitelky.

Hudební improvizace byla pro děti velmi přitažlivá, dětem se líbila. Po této zkušenosti ji určitě zařadím do dalších činností. Čertovský týden byl celkově náročnější na organizaci než normálně, protože se děti lehko vžily do čertovské role a ze začátku bylo těžké situace zkoordinovat, proto důležité dát dětem do jisté míry prostor např. při hudební improvizaci. Hra na bubny se dá taktéž propojit s hrou na tělo či jinými netradičními nástroji z předešlých lekcí.

7. LEKCE Téma: Andělský týden

Nástroj: Banjo a kelímek s gumičkou

Návod na výrobu nástroje: Na výrobu nástroje je třeba víčko ze zavařovací sklenice, kuchyňské gumičky, doktorská dřívka nebo papír, nůžky, fixy a lepicí páska Nejprve si nandáme minimálně jednu, maximálně 4 gumičky na víčko (podle velikosti víčka). Připravíme si z papíru šablonu na výrobu krku banja, kterou přilepíme z vnější strany víčka lepicí páskou. Pro jistotu, aby nám krk banja držel, lze podlepit i tuhým lepidlem. Na banjo hrajeme buďto klasickým brnkáním všemi špičkami prstů na všechny struny, ale příliš zvuku nevydá, spíše je to pro představení správné manipulace s opravdovým nástrojem nebo lze po jedné struně vybrnkávat, to už zvuk vydá. Jednodušší variantou banja je kelímek s gumičkou. Jednu gumičku vložíme do středu kelímku na výšku. Na spodní část kelímku přilepíme kolečko tvrdého papíru, abychom zajistili, že se gumička nebude příliš pohybovat. Hrajeme opět vybrnkáváním na strunu z vrchní strany kelímku.

Pomůcky: převlek anděla, kytara, obrázek banja, švihadlo, nahrávka instrumentální skladby *Mirai – Anděl* (Instrumental cover) Zdroj: LITTLE RAZAR. In: Youtube [online video]. 6.12. 2017 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z WWW: <https://www.youtube.com/watch?v=vtuOsR5tvHA>

Motivace: „*Já jsem andílek a přišla jsem vám z nebe vyprávět příběh o Andělovi Janovi, který rád hrál na jeden hudební nástroj, tak pozorně poslouchejte, schválně jestli poznáte, o jaký nástroj jde...*“

Realizace: Děti poznají, že se v příběhu mluví o kytáře. Učitelka vyndá z obalu opravdovou kytaru a popisuje její části. „*Každá kytara má tělo, krk a hlavu. Na kytáře jsou natažené struny. Stejně jako u banja, které jste už vyrobily.*“ Děti si vezmou každý svoje banjo. Může se stát, že nemají vyrobené banja všechny děti, proto má učitelka připravenou náhradní verzi, a to kelímek s gumičkou (příloha obrázek č. 13). Učitelka ukazuje dětem varianty hry na kytaru, buďto se vybrnkávají jednotlivé struny nebo všechny struny naráz hranou čtyřech prstů. Děti si zkusí hru na banjo. Učitelka zpívá a hraje na kytaru ANDĚLSKOU PÍSNÍČKU a děti se přidají hrou na svá banja nebo kelímky.

- a) Děti vydrnkávají struny na každou první dobu.
- b) Děti hrají přes všechny struny – hudební improvizace
- c) Souhra – učitelka si rozdělí děti na tři skupiny a využije další vhodné nástroje z Orffova instrumentáře– činelky, triangl
  1. skupina dětí hraje – první dobu na banjo
  2. skupina dětí hraje - první dobu na činelkySkupiny se střídají po taktech – učitelka ukazuje dětem, kdy mají hrát
  3. skupina dětí hraje – hraje na triangl společně s ostatními - refrén.Skupiny se mohou vystřídat.

Reflexe s dětmi:

Připravené otázky: Co jsme se dnes naučili? Co nového jsme se dozvěděli? Co se mi nejvíce líbilo? Co bych si chtěl/a vyzkoušet příště? Jak se vám líbila písnička? Byla písnička veselá nebo smutná?

Odpovědi dětí: Většina dětí odpověděla, že jsme si dnes hráli na andílky. Moc se nám líbil příběh o andělovi Janovi a jeho kytáře, bavilo si nás vyrobit svojí vlastní kytaru. Naučili jsme se pojmenovat části kytary, líbila se nám andělská píseň, i když byla pomalá. Dozvěděli jsme se, že je banjo druh kytary a jaký je mezi nimi rozdíl. Dozvěděly

jsme se, jak správně na kytaru hrát a jaké máme druhy vybrnkávání. Využily jsme i další nástroje, které již známe např. triangl nebo činely.

Sebereflexe: Nástroje si děti vyrobily den předtím, protože výroba zabere poměrně dost času. Ze začátku jsem dětem asistovala při sešívání stran nástroje, ale nakonec jsem je i nechala si vyzkoušet práci se sešíváčkou, ale stále jsem dbala na bezpečnost. Andělský týden byl naprostý opak čertovského týdne. Děti nasály andělskou atmosféru a stali se z nich opravdu andílci. Děti byly více soustředěné a zklidněné.

Pro ty učitelky, které neumí hrát na kytaru, lze využít instrumentální nahrávku písničky z Youtube.

8. LEKCE Téma: Krtek a Vánoce

Nástroj: Čínské hůlky

Návod na výrobu nástroje: Orffovy dřívka (claves) se dají nahradit čínskými hůlkami nebo je lze vyrobit z rovné větvičky široké až 5 cm. Větvičky za syrova zbavíme kůry a necháme zcela vyschnout. Na výrobu dřívek potřebujeme pilku, svěrák a smirkový papír. Po zaschnutí je třeba větvičky zaříznout do stejné velikosti přibližně 15 – 30 cm dlouhé a smirkovým papírem zabrousit do hladka.

Pomůcky: nahrávka písničky *Rolničky a Vánoce, Vánoce*, čínské hůlky, švihadlo

Motivace: **Hra na Ano X Ne** - Děti sedí v kruhu a učitelka se jich ptá na různé otázky, které se týkají Vánoc, děti neodpovídají slovně, ale hrou na nástroj. Když děti souhlasí zaťukají na čínské hůlky, pokud nesouhlasí, zvednou ruce nad hlavu.“

Otázky: Na Vánoce jím kapra s bramborovým salátem, vánoční dárky dostávají jen děti, o Vánocích se opalují, o Vánocích děti bruslí na rybníku, o Vánocích se zpívají koledy, na Vánoce se rozdávají pomalovaná vajíčka, o Vánocích se převlékám do karnevalových masek, o Vánocích se dívám na pohádky, o Vánocích chodím sáňkovat aj.

Realizace: Děti sedí v kruhu a mezitím, než učitelka rozdá každému čínské hůlky, ten kdo nástroj dostane, zahřívá hůlky třením. Učitelka nejprve ukáže, jak se správně hůlky drží a jak se na ně hraje.

a) **Hra na ozvěnu** – Učitelka předvede rytmus a děti ho opakují. Výběr slov vhodných k tématu: Vá-no-ce, ka-pr, dá-re-ček, jme-lí, stro-me-ček, zla-té pra-sát-ko, ja-blíč-ko, šu-pi-na atd.

b) **Na dirigenta** – Ten, kdo stojí uprostřed je dirigent a ukazuje **dynamiku** nebo **tempo**, jak mají muzikanti (děti) hrát.

Dynamika - když má učitelka ruce zvednuté nad hlavou, děti hrají nahlas, když klečí a ruce má položené na zemi, hrají potichu, když stojí a ruce má podél těla, hrají „akorát“.

Tempo – učitelka ukazuje pouze rukou tzv. vlny, když jde vlna nahoru tempo se zrychluje, když jde vlna dolů, tempo se zpomaluje.

Tuto hru mohou místo učitelky vést děti v roli dirigenta.

c) 1. varianta - souhra - na píseň *Rolničky*

1. skupina dětí hraje na hůlky metrum – sloky písně

2. skupina dětí hraje na chřestidla v osminovém rytmu – refrén

2. varianta – souhra – na píseň *Vánoce, Vánoce přicházejí*

1. skupina dětí hraje na hůlky metrum – 1. sloka písně

2. skupina dětí hraje na bubínky (kelímky) metrum – 2. sloka písně

Obě skupiny dětí hrají refrén současně.

Reflexe s dětmi:

Připravené otázky: Co jsme se dnes naučili? Co nového jsme se dozvěděli? Jaké jsou symboly Vánoc? Co bych si přál/a k Vánocům od Ježíška? Co se mi nejvíce líbilo? Na všechno se dají čínské hůlky využít?

Odpovědi dětí: Většina dětí odpověděla, že jsme se dozvěděli, jaké máme na Vánoce zvyky a tradice a jaké jsou symboly Vánoc. Naučily jsme se, že čínské hůlky se používají nejen jako příbor, ale i jako nástroj, který už známe, a to pod názvem dřívka. Zahráli jsme si na dirigenta a jeho ozvěnu. Nejvíce se nám líbili Vánoční písně *Rolničky a Vánoce, Vánoce*.

Sebereflexe: Čínské hůlky jsou tišší, než klasická dřívka, a proto se mi s nimi pracovalo lépe, protože jsem nemusela větší hluk překřikovat. Měla jsem ze začátku strach, aby si děti s hůlkami nehrály a nedošlo tak k nějaké nehodě, ale děti byly dost zaměstnané a neměly na to čas. Jelikož se blížily Vánoční svátky, zvolila jsem Vánoční písně, které děti znají a jsou oblíbené. Při hře na ozvěnu jsem děti chtěla zapojit, a proto jsem jim dala prostor pro vymyšlení vlastního slova, které ale musí být k tématu Vánoc. Kdo měl nápad, zvedl ruku a buďto sám nebo s pomocí rozdělil slovo na slabiky a my ostatní jsme společně slovo zopakovali. Pro děti se také osvědčila známá hra na dirigenta, snažila jsem se děti prostřídat, avšak ne vždy se to dařilo z důvodu vysokého počtu dětí ve třídě.

9. LEKCE Téma: Krtek a zvířátka v zimě

Nástroj: Ořechové kastaněty

Návod na výrobu nástroje: Nejprve si nastříháme z tvrdého kartonu destičku v přibližné velikosti 14 x 5 cm a z jedné strany je obarvíme temperami dle fantazie. Po zaschnutí destičku přepůlíme a dovnitř nalepíme tavnou pistolí dvě půlky skořápek vlašských ořechů. Na navlečení prstů vystříhneme obdélníky v přibližné velikosti 6 x 2,5 cm, které opět nabarvíme, dle fantazie a nalepíme z obou stran tak, aby se tam vešel prst. V případě, že chce učitelka vyrábět nástroj s dětmi, je třeba předem připravit šablony, které si mohou děti obkreslit na karton a děti si samy vystříhnou a posléze temperami obarví. Samotné lepení z důvodu bezpečnosti práce s tavnou pistolí dodělává učitelka sama, max. s dopomocí dvou dětí. Nástroj je náročný nejen na výrobu, ale i na čas, proto je třeba dobře naplánovat, kdy bude chtít učitelka nástroj využít a buďto si nástroj připraví sama nebo s dopomocí dětí během dne.

Pomůcky: Obrázky ptáčků, proutěná mísa, lidová píseň *Huboval vrabčák*

Motivace: „Přilétli se k nám do třídy ohřát ptáčci, kteří zůstávají u nás v ČR i přes zimu a neodlétají do teplých krajů.“ Ukazují obrázky ptáčků, děti vytleskávají slabiky např. sý-kor-ka, kos, vrab-čák, pěn-ka-va... „Ptáčci se nám rozlétli po třídě. Děti poznávají podle počtu slabik o kterého ptáčka se jedná, když zatleskám 3x, děti se postaví k ptáčkovi, který má tři slabiky (pěnkava, sýkorka). V proutěné míse symbolizující hnízdo mám připravené kastaněty. Tvar kastanět vypadá jako zobáček ptáčka. „Každý si vezme jednoho ptáčka, ke kterému se bude chovat opatrně, aby mu neublížil.“

Realizace: Každý si vezme jednoho „ptáčka“, kastaněty jsou odlišené 4 barvami (červené, zelené, žluté a modré).

- a) Děti se rozdělí do skupinek podle barev a na předem domluvený povel si děti postupně ve skupinkách vyzkouší, jak se na nástroj hraje. Nejprve si všichni zazpívají a zahrají rytmus písně. Učitelka stojí uprostřed a postupně ukazuje na skupinky.
- b) Souhra – učitelka využije rozdělení dětí do dvou skupin podle barev
  1. skupina dětí (červení a zelení) hraje první dobu písně.
  2. skupina (modří a žlutí) vyťukávají třetí dobu písněPoté se skupiny vystřídají.
- d) Souhra – čtyři skupiny dětí - podle barev
  1. skupina dětí - červení hrají rytmus (*Huboval vrabčák na zimu,*)
  2. skupina dětí - modří hrají rytmus (*škoda že nemám peřinu.*)
  3. skupina dětí - zelení (*Studí mě nohy, zebe mě nos,*)
  4. skupina dětí - žlutí (*protože skáču i v zimě bos.*)

Reflexe s dětmi:

Připravené otázky: Co jsme se dnes naučili? Co nového jsme se dozvěděli? Co se mi nejvíce líbilo? Co bych si chtěl/a vyzkoušet příště? Jaké znáš další písničky, kde se zpívá o ptáčcích?

Odpovědi dětí: Většina dětí odpověděla, že jsme si dnes hráli na ptáčky, naučili jsme se hrát na nový hudební nástroj a zopakovali jsme si písničku *Huboval vrabčák*, dozvěděli jsme se jací ptáčci zůstávají na zimu u nás v ČR i přes zimu, dětem se nejvíce líbila péče o malého ptáčka (nástroj), děti se snažily být opatrné, aby ptáčkovi nepochroumaly

křidélka, příště by si chtěly znovu zacvičit s ptáčky... Děti obvykle odpovídaly *Bude zima bude mráz a Čížečku, Čížečku.*

Sebereflexe: Děti nevydrží dlouho sedět a vnímat, proto je nutné prokládat hru na nástroj pohybovými aktivitami např. zaskáčeme si jako vrabčák, na pravé noze, na levé, sounož, protáhneme si křidélka, proletíme se po třídě. Je potřeba dodržet rytmus a správně dětem ukazovat, kdy mají hrát. Jelikož děti písničku znají, bylo pro ně jednodušší se zaměřit na zadaný rytmus. Výroba nástroje není zcela vhodná pro dítě, maximálně může asistovat a následně si nástroj samo vyzdobit. Sice neměly k nástrojům hlubší vazbu, protože si je samy nevyráběly, ale bylo vidět, že jsou pro ně atraktivní, nejspíš z důvodu motivace - malého ptáčka, a protože měl každý svého, získaly tak pocit důležitosti a zodpovědnosti, že se o něj musí postarat. Rozdělení na 4 skupiny už bylo příliš náročné, asi bych příště volila rozdělit děti na muzikanty a diváky, výhodou by byl větší přehled a jednodušší organizace.

10. LEKCE Téma: Krtek je nemocný

Nástroj: Ořechové chřestidlo

- Nejvhodnější období pro výrobu nástroje je před Vánoci z důvodu dostupnosti materiálu.

Návod na výrobu nástroje: Na výrobu nástroje potřebujeme zhruba 75 půlek skořápek z vlašských ořechů, tavnou pistolí, nůžky, přírodní provázek, cca 20 cm dlouhý a 1 cm široký klacík. Nastříháme si minimálně 10 provázků různých velikostí. Na jeden konec přilepíme tavnou pistolí vnější stranou jednu skořápku a dále pokračujeme po provázku alespoň v 3- 5 cm odstupech, na druhém konci necháme nejméně 5 cm volný provázek na přivázání ke klacíku. Klacík si podlepíme tavnou pistolí a postupně oblepujeme dokola provázkem. Skořápky vlašských ořechů lze nahradit např. korálky, víčky od pet lahve, malými kaštany, mušlemi, skořápky od pistácií, aj. Na nástroj se hraje rytmickým potřesením. Výroba je pro dítě samotné velice náročné.

Pomůcky: básnička „Chodí bacil okolo“, píseň *Pan doktor Janoušek* (příloha obrázek č. 19)

Motivace: Předělaná hra „Chodí pešek okolo“. Děti sedí v kruhu, jeden je bacil a chodí vně kruhu a chřestí chřestidlem. Ostatní děti mají schované oči v dlani a předříkávají text básničky. Po dokončení básně se bacil zastaví u dítěte a lehce mu poklepe na rameno, předají si chřestidlo a stává se z vybraného bacil a z bacilu zpět dítě. Dítě obíhá kruh a snaží se před bacilem ukryt a posadí se na volné místo. Proměněný bacil také obíhá kruh. V případě, že bacil dohoní dítě, vyberu někoho jiného, kdo bude chodit okolo s chřestidlem.

**Chodí bacil okolo, nedívej se na něho,
kdo se na něj koukne, toho bacil bouchne,
ať je to ten nebo ten, na rameno poklepem.**

Realizace:

a) **Sluchová hra** - Děti si lehnou na záda a jednou rukou si zakryjí oči, aby nic neviděly. Učitelka chodí po třídě a když se zastaví, zachřestí chřestidlem. Děti mají za úkol ukázat druhou rukou směr odkud jde zvuk. Hra pokračuje dokud je to baví.

b) **Souhra** – na píseň *Pan doktor Janoušek (Svěrák, Uhlíř)*

Děti jsou rozděleny do dvou skupin podle nástrojů –

1. skupina dětí hraje na chřestidlem – sloky písně - volně chřestí – jako bacily

2. skupina dětí hraje na chřestidla z roličky toaletního papíru – refrén

Obě skupiny se mohou vystřídat.

Reflexe s dětmi:

Připravené otázky: Co jsme se dnes naučili? Co nového jsme se dozvěděli? Co se mi nejvíce líbilo? Jak by ses cítil/a, kdyby tě bacil opravdu bouchnul? Jak by se to dalo vyřešit?

Odpovědi dětí: Většina dětí odpověděla, že jsme si dnes hráli na bacila, který nám chtěl uškodit. Dozvěděly jsme se, jak se zachovat, když nám někdo ublíží. Naučily jsme se novou variantu básničky *Chodí pešek okolo*. Když by nám někdo ublížil, řekli bychom, že se nám to nelíbí, ať nám to nedělá. Dále jsme se dozvěděli, jak se používá chřestidlo, a že se tím dá zahnat zlý bacil. Nejvíce se nám líbila hra, kdy jsme měli poznat, odkud jde zvuk. Naučili jsme se novou písničku *Pan doktor*.

Sebereflexe: Nástroj jsem sama vyrobila jeden a snažila jsem se ho využít během dne při různých aktivitách. Např. když jsem zachřestila, děti věděly, že se mají ztišit, protože jim chci něco říct, nebo při rozcvičce, při komunikačním kruhu mluvil pouze ten, kdo držel chřestidlo, při pohybové hře a nakonec při hudebních činnostech.

Velkou nevýhodou je pracnost výroby a dostupnost skořápek z ořechů. Proto jsem nemohla vyrobit nástroj pro všechny děti, ale jen 6 ks, které si děti musely střídat, což bylo velmi náročné vzhledem k jeho atraktivitě. Využila jsem prostor pro zopakování hry na papírová chřestidla. Děti si ze začátku pletly slova básničky a automaticky odřikávaly původní text. Musela jsem tedy básničku zopakovat. Vzhledem k tomu, že je text zaměřen negativně a podporuje děti v agresivitě, obávala jsem se, že nastane problém, ale děti jsou celoročně vedené k prosociálnímu chování a tak problém nenastal. Text jsme si v reflexi objasnili.

5.4 Závěrečná reflexe s ohledem na konkrétní vzdělávací postupy programu

Při tvorbě hudebního programu byla pro mě velmi náročná organizace a postup práce. Detailně promyslet každý krok obsahu tak, aby na sebe navazoval a zbytečně nedocházelo k prostojům a zmatkům, což je pro pedagogickou práci nejen nejdůležitější ale zároveň i nejtěžší.

Pro začátek jsem si musela ujasnit, které nástroje si děti mohou vyrobit samy a které nástroje si musím připravit předem sama. Pro mě bylo nejjednodušší začít hrou na tělo, při které jsem si mohla ověřit úroveň rytmických schopností dětí a podle toho jsem mohla s dětmi dále pracovat. Výborný netradiční nástroj, který si možná méně často uvědomujeme, mohou být i dětské bačkůrky či obyčejná židle, které máme v mateřské škole ihned k dispozici.

Já jsem pro svou práci volila nástroje podle dostupnosti materiálu a zároveň jsem se snažila přemýšlet dopředu, co bych s dětmi na dané téma mohla dělat tak, abych splnila předem stanovené cíle. Nástroje se mi postupem času měnily a přibývaly další nápady, které jsem z nedostatku času bohužel nestihla realizovat, ale určitě bych chtěla dále v praxi navázat a vyzkoušet další možnosti. Např. Vodní flétna z plastové lahve, velké plastové kýble jako bubny aj. Chřestidlo ze skořápek je velice atraktivní a dá se využít při různých aktivitách, ale jeho samotná výroba je velmi náročná, a proto není možné naráz vyrobit nástroj pro každé dítě, lze jej tedy použít např. v souhře s více nástroji. Samotné termo kelímky nelze využít, jelikož je materiál příliš křehký a samotný zvuk není příliš výrazný, avšak v praxi ověřené užití čínských hůlek, jako paliček, následně hru umožnilo. U každého nástroje existuje spousta možností a variant, ale v praxi se teprve ukáže, které jsou opravdu vhodné pro činnosti s dětmi a které ne.

U činností je důležitá motivace, jak dítě „získat“ pro danou činnost. Netradiční hudební nástroje jsou sami o sobě pro děti atraktivní. Děti předškolního věku jsou totiž velmi zvědavé a tyto nástroje, které jsou z netradičních materiálů, i dostatečně lákavé, avšak je nutné činnost uvést a několikrát dětem zopakovat, co se bude dít (a proč).

Rytmizace je činnost, která je součástí hudební výchovy, tudíž je vhodné ji propojovat i se zpěvem, tancem a poslechem. Navazuje na další výchovy, a to výtvarnou, která se již projevuje při samotné výrobě nástroje, dítě má prostor pro vlastní kreativitu a zároveň si k nástroji buduje vztah, ale i na tělesnou výchovu, a to dodržováním správného držení těla, či využití nástrojů např. při ranní rozvíčce. Z hudebních činností se mi nejvíce osvědčila metoda ozvěny, kdy jsem dětem byla vzorem a po předem domluveném signálu děti opakovaly rytmus. U souhry bylo důležité umět dát dětem správný pokyn, aby se činnost nerozpadla.

Při reflexi s dětmi jsem měla předem připravené otázky, které se mi vzhledem k situaci často měnily a zároveň mě napadaly i jiné otázky, takže nebylo třeba se striktně držet předem připravené osnovy. Děti samy často přijdou i na takové věci, které by nás samotné pedagogy ani nenapadly. Z toho důvodu není nutné dodržovat připravený plán obsahu v případě, že je stanovený cíl dodržen.

6 ZÁVĚR

Pro téma mé bakalářské práce jsem se nechala inspirovat v předmětu Metody pedagogického výzkumu, kdy jsem dělala výzkumné šetření na téma „netradiční hudební nástroje“ a jejich využití v mateřské škole. Toto téma mě zaujalo natolik, že jsem sama chtěla vyzkoušet výrobu a činnosti s netradičními hudebními nástroji v praxi mateřské školy. Stanovila jsem si cíl bakalářské práce, kde jsem chtěla objasnit hudební vzdělávání za použití netradičních hudebních nástrojů s ohledem na potřeby předškolního dítěte.

V teoretické části jsem vymezila hudební vzdělávání v oblastech z Rámcově vzdělávacího programu s ohledem na individuální potřeby. Dále jsem charakterizovala hudební vývoj dítěte, stručně popsala rozvoj hudebních schopností a dovedností v předškolním věku a rozdělila je na rytmické cítění, sluchové vnímání a rozvoj paměti, načež jsem se zabývala jakým způsobem je ovlivněna osobnost dítěte při vlivu hudby, potom jsem se podrobně věnovala popisu hudebních činností, ze kterých jsem nevíce čerpala v praktické části své bakalářské práce. V poslední kapitole jsem stručně rozdělila hudební nástroje na tradiční, dětské Orffovy hudební nástroje a rozřadila výběr netradičních hudebních nástrojů dle způsobu vzniku zvuku. Na závěr jsem popsala výhody a nevýhody spojené s výrobou a využitím netradičních nástrojů.

V praktické části jsem sestavila metodický program do deseti lekcí, pro seznámení s vybranými netradičními hudebními nástroji, které rozvíjí rytmické cítění dětí předškolního věku. Dále jsem popsala ve stručnosti jejich výrobu, která vede děti k prohlubování hudebních myšlenek a obecně k hudbě. Všestrannost netradičního nástroje umožňuje dítěti nejen produkci hudby, ale nabízí prostor pro vlastní kreativitu. Samotná výroba utváří k nástroji z psychologického hlediska silný emoční vztah a děti tímto způsobem také pochopí, z čeho a jakým způsobem se tvoří zvuk. Zdokonaluje tvůrčí schopnosti, přispívá k originalitě jedince a časem inspiruje k nezávislému myšlení. Vzhledem k tomu, že si dítě nástroj vlastnoručně vyrobí, vylepšuje tím pracovní dovednosti a motivuje dítě více během hudebních činností, kde se dají instrumentální nástroje využít. Rozšiřuje se tím i pozornost na okolní svět a hledání nových předmětů se zvukovými vlastnostmi. Hra na netradiční nástroje otvírá náruč i těm dětem, které neoplývají značnou zručností při hře na tradiční hudební

nástroje. Prolíná se s dalšími obory, např. výtvarná výchova, tělesná výchova, dějepis aj.

Během realizace své bakalářské práce jsem zjistila, jak široké pole možností tvorby netradičních hudebních nástrojů učitelky v mateřské škole mají a jak je mohou využít ve své praxi. Tato profese, přestože má své úskalí, je ideální pro nekonečné kreativní smýšlení, experimentování a především improvizaci. Ráda bych se v budoucnu věnovala rozšíření netradičních hudebních nástrojů a zejména takových, které mohou vyrábět děti v předškolním věku. Díky realizaci praktické části jsem si uvědomila, jak důležité je děti správně motivovat, činnost si naplno užít a nedržet se striktně svých představ, ale dát prostor dětem pro jejich vlastní kreativitu a fantazii.

7 POUŽITÉ ZDROJE

- BEN-TOVIM, Atarah a Douglas BOYD, 2007. *Hudební nástroj a naše dítě*. Praha: Portál. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-206-5
- CAMPBELL, Ross, [1992]. *Potřebuji tvou lásku: Co můžeš udělat pro své dítě*. Praha: Návrat. ISBN 80-85495-11-2.
- COUFALOVÁ, Gabriela, Ivo MEDEK a Jaromír SYNEK, 2013. *Hudební nástroje jinak: netradiční využití tradičních hudebních nástrojů a vytváření jednoduchých hudebních nástrojů : [slyšet jinak]*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně. ISBN 978-80-7460-037-1.
- DRÁBEK, Václav, 2004. *Stručný průvodce hudební psychologií*. 2004. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 80-7290-161-3.
- DVOŘÁKOVÁ, Hana, 2009. *Pohybové činnosti pro předškolní vzdělávání*. Vyd.2. Praha: Raabe. Nahlížet - nacházet. ISBN 80-86307-27-1.
- FUČÍK, Ladislav a Leoš FALTUS, 1974. *Hudební nástroje a instrumentální soubory*. Brno: Univerzita J.E. Purkyně. ISBN (n.)=vysokoškolská učebnice
- HELUS, Zdeněk, 2004. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-888-0.
- HURNÍK, I., EBEN, P. 1969. *Česká Orffova škola I. Začátky*.1. vyd. Praha : Supraphon, 1969, ISBN (n.)
- CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.
- KODEJŠKA, Miloš a Hana VÁŇOVÁ, 1989. *Hudební výchova dětí předškolního věku*. Praha: SPN. ISBN 80-7066-035-X.
- KODEJŠKA, Miloš, 2002. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta. ISBN 80-7290-080-3.
- KOMENSKÝ, Jan Amos. 1964. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964. ISBN (n.)
- KURFÜRST, Pavel, 2002. *Hudební nástroje*. Praha: Togga. ISBN 80-902912-1-x.)
- LIŠKOVÁ, Marie, 2006. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe. ISBN 80-86307-26-3.

- MATĚJČEK, Zdeněk, 2008. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 5. Praha: Portál. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-504-2.
- MASLOW, Abraham Harold, 2014. *O psychologii bytí*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0618-7.
- MODR, Antonín, 1961. *Hudební nástroje*. 5. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství. ISBN (n.)
- MODR, Antonín, 1977. *Hudební nástroje*. 6. dopl. vyd. Praha: Supraphon. ISBN 80--7058-400-9.
- PIAGET, Jean, 1966. *Psychologie inteligence*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Knižnice psychologické literatury. ISBN (n.)
- POLEDŇÁK, Ivan, 2005. *Šestnáct kapitol z hudební psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-1127-X.
- SACHS, Curt a Erich Moritz HORNBOSTEL, 1914, Systematik der Musikinstrumente. In: Zeitschrift für Ethnologie, 46
- SEDLÁK, František, 1974. *Hudební vývoj dítěte: analytická studie*. Praha: Supraphon. Comenium musicum (Supraphon).
- SEDLÁK, František, 1989. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Praha: Supraphon. Comenium musicum (Supraphon). ISBN 80-7058-073-9.
- SEDLÁK, František, 1990. *Základy hudební psychologie: celostátní vysokoškolská učebnice*. Praha: SPN. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-20587-9.
- SVOBODOVÁ, Eva, 2007. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe. Nahlížet - nacházet. ISBN 978-80-86307-39-8
- SVOBODOVÁ, Eva, 2010. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-774-9.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
- VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.
- ZEZULA, Jiří et al., 1990. *Hudební výchova v mateřské škole: (metodika) : učebnice pro 2. až 4. ročník studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na středních*

pedagogických školách i pro praxi učitelek mateřských škol. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Učebnice pro střední školy. ISBN 80-04-24939-6.

INTERNETOVÉ ZDROJE

LITTLE RAZAR. *Mirai – Anděl (Instrumental cover)*. In: Youtube [online video]. 6.12.2017 [cit.2020-03-21]. Dostupné z WWW:

<https://www.youtube.com/watch?v=vtuOsR5tvHA>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2018 [cit. 2020-01-25]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/file/45304/>

RAVENINTHEFOG. *Maslowova pyramida potřeb*. In: Wikipedie [online]. Poslední revize 16. 11. 2017 [cit. 2020-01-26]. Dostupné z WWW: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Maslowova pyramida potřeb - černob%C3%ADle.jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Maslowova_pyramida_potreb_-_cernob%C3%ADle.jpg)

KŘÍŽOVÁ, Žaneta. *Čertovská polka*. In: Vytvarnavychova.cz [online] ©2014 [cit. 2020-02-15], Dostupné z WWW: <http://vytvarena-vychova.cz/certovska-polka/>

ZDENĚK SVĚRÁK – TÉMA. *Pan doktor Janoušek*. Zpěvník – Hodina zpěvu 1987-2001. © 2013, Universal Music s.r.o., In: Youtube [online]. 8.1.2019 [cit. 2020-02-28] Dostupné z WWW: <https://www.youtube.com/watch?v=Bw4YhjzRazA>

8 PŘÍLOHY

Obrázek 1 – Pyramida potřeb

Obrázek 2 – Čínské hůlky

Obrázek 3 – ořechové skořápky, víčka od pet lahve, kokosové skořápky

Obrázek 4 – Ořechové kastaněty

Obrázek 5 – Chřestidlo ze skořápek od ořechů

Obrázek 6 – Husí krk

Obrázek 7 – Papírový klapač

Obrázek 8 – Chřestidla z toaletní ruličky

Obrázek 9 – Chřestidla z „kindervajčka“

Obrázek 10 – Dešťová hůl

Obrázek 11 – Bubínek

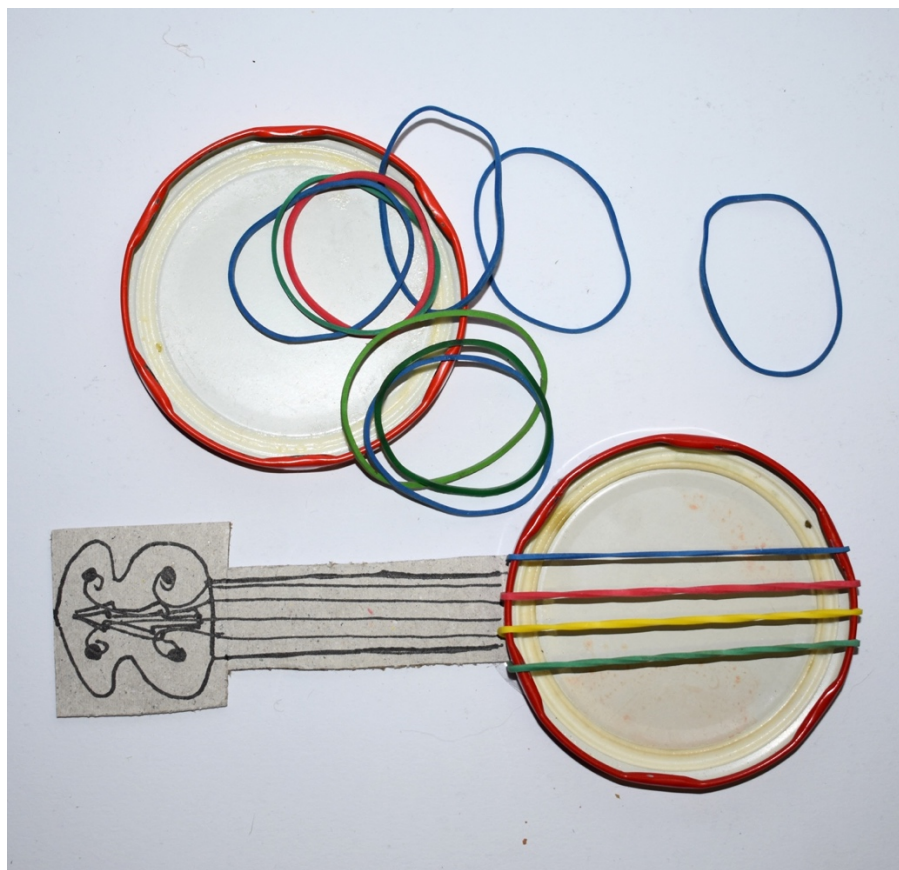
Obrázek 12 – Kelímek (papírový, termo)

Obrázek 13 – Kelímek a gumička

Obrázek 14 – Banjo

Obrázek 15 – Hra na tělo

Obrázek 16 – Hra na tělo

Obrázek 17 – Čertovská polka

Čertovská polka

1. Když se čer - ti roz - hně - va - li ko - py - tem si đup - li,
 2. O - ca - sem si za - to - či - li jen tak bez o - kol - ku,

Na první dobu

Metrum

Rythmus

5

ko - ži - chy si vy - kle - pa - li a pak pěk - ně hup - li.
 tan - co - va - li v pra - vo v le - vo tu čer - tovs - kou pol - ku.

Obrázek 18 – Čertí rock

Čertí rock

C C7 F

1. Pl no čer - tů všu - de by - lo, v zi - mě ven - ku chu - me - li - lo. Pro čer - tov - skou kou - lo - vač - ku,
 2. To vám by - lo poz - dvi - že - ní, ja - ko když se čer - ti že - ní. Lu - ci - fer - je náv - dav - kem

Na první dobu

Metrum

Rythmus

7

C G G7 C G C

ne - vi - dě - li na klou - zač - ku. Ti - hle ma - lí čer - tí - ci, to jsou pěk - ní lum - pí - ci.
 od - mě - řo - val po - hlav - kem. Ti - hle ma - lí čer - tí - ci, to jsou pěk - ní lum - pí - ci.

Obrázek 19 – Pan doktor Janoušek

Pan doktor Janoušek

Hudba: Jaroslav Uhlíř
Text: Zdeněk Svěrák

Moderato

1. Vzpomínám na dětská stonání, zardeňky kašlel spá - la. Te - plo - měr má - in - ce na - há - ní, vždy - ky se to - lík bá - la.

Na první dobu

Metrum
Rytmus

9 Kdo to k nám pos - pí - chá poscho - dech?, Tro - chu mě ty kro - ky dě - sí. Pandok - tor po - pa - dá sot - va - dech a vo - lá: ma - ro - de,

Na první dobu

Metrum
Rytmus

16 kde jsi? Pan dok - tor Ja - nou - šek, brej - li - čky ze zla - ta, tvá - řič - ka buc - la - tá u - cho jak led, Pan dok - tor Ja - nou - šek,

Na první dobu

Metrum
Rytmus

24 pos - ta - vou ma - lič - ký u - dý - chán ce - lič - ký pfiš - pě - chá hned.

Na první dobu

Metrum
Rytmus

2. Časem prý, vzpomínka okorá a potom v dým se nám změnil.

Vzpomínám na pana doktora, který tu dávno už není.

Vzpomínám, na dětská stonání, na pána, který mě chrání.

Pan doktor ke mně se naklání, já ho chci pohladit dlaní.

R: Pan doktor Janoušek...